

תמצית הדף

סיכומים קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 55 גרש"י ללומדי דף הכולל | זבחים ל"ו. עד ס: | חשון כסלו ה'תשפ"ו

האם מחשבה על פסולים אחרים היא פגול

ל"ו. שחט על מנת להניח את הדם או את האימורים למחר, או להוציאם לחוץ, לרבי יהודה הקרבן נפסל בכך אע"פ שאין כאן מחשבה לא על אכילה ולא על הקטרה, ולחכמים הקרבן כשר. מסקנת הגמ' שרבי יהודה אמר את דינו מסברא, דאם המניח או המוציא פסול, אף המחשב להניח או להוציא פסול. ואין לומר שרבי יהודה למד זאת מדכתיב תרי קראי בנותר אחד בפסח אחד בתודה, שהרי מהפסוק השני "ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר", לומדים שחליפין (-מפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה, השניה היא חליפי תודה וקריבה) ולדות ותמורות ושלמי נזיר ושלמי פסח ולחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר נאכלים ליום ולילה, מ"ובשר" לומדים חליפין וולדות ותמורות, מ"זבח" לומדים חטאת ואשם, מ"שלמיו" לומדים שלמי נזיר (-איל נזיר הטעון לחם כמותה) ושלמי פסח (-חגיגת י"ד, אבל שלמים בעלמא כתיב בהו בהדיא שנאכלים לשני ימים), מ"קרבנו" לומדים לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר. ואין לומר שלומדים מדכתיב "לא יניח" ולא "לא תותירו", שהרי מזה א"א ללמוד אלא המחשב להניח ולא המחשב להוציא.

השחוט על מנת לזרוק את הדם ע"ג הכבש, או על המזבח שלא כנגד היסוד, או למעלה במקום למטה ולהיפך, או בחוץ במקום בפנים ולהיפך, או שחשב שיאכלוהו או יקריבוהו טמאים או ערלים, או שחשב לשבר עצמות הפסח או לאכול ממנו נא, או שחשב לערב דם הקרבן בדם קרבן פסול, בכל אלו הקרבן כשר, **דאין מחשבה פוסלת אלא במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ופסח וחטאת ששחטם שלא לשמן.**

רבי יהודה לא חולק במקרים הללו, דיש מקרים שהזבח לא נפסל בהם (שובר ונא בפסח, טמאים וערלים), או שאינו תלוי בו אלא באחרים (טמאים וערלים) ומי ישמע לו להקריבו בפסול, ולכן אין מחשבתו מחשבה בדבר התלוי באחרים, ובעירוב דם פסול רבי יהודה לטעמיה שאין דם מבטל דם, ובלמטה במקום למעלה ולהיפך, רבי יהודה לטעמיה ששלא במקומו כמקומו, ובבחוץ במקום בפנים אע"פ שודאי הקרבן נפסל, מ"מ רבי יהודה סובר שאינו פוסל אלא במקום שראוי לדם ולבשר ולאומורים והיינו חוץ לעזרה שהוא ראוי לכל אלו בשעת היתר הבמות, משא"כ בפנים.

ואף דמצינו שדעת רבי יהודה שחטאת שחשב להכניס דמה לפני פסולה, הרי מאידך מצינו שרבי יהודה לא פוסל אלא בשכיפר נתן ע"ג מזבח הפנימי, (ואם הכניס בשוגג כשר), וצ"ל דתרי תנאי אליבא דרבי יהודה.

ל"ו. חטאת ששחטה בדרום מצינו בשם רבי יהודה שעובר על לאו, ומאידך מצינו שאינו חייב מלקות דכתיב "לא תזבח לד' אלוקיך שור ושה וגו' כל דבר רע" על דבר רע (-מום מגולה שהוא מגונה) אתה מחייבו, וצ"ל דתרי תנאי אליבא דרבי יהודה.

שיטת רבי אבא שרבי יהודה מודה היכא שחשב להניח שיכול לחזור ולקובעו בפיגול אם חישוב בעבודה שניה לאוכלו חוץ לזמנו, אף שכבר נפסל. והגמ' מביאה ברייתא שמבואר בה להדיא שאין יכול לחזור ולקובעו בפיגול. (ואם חישוב מחשבה שאינה פוסלת, יכול לחזור ולקובעו בפיגול).

פיגול לפני זריקה אינו כלום, דבעינן שיקרבו כל מתיריו, וכאשר יזרוק את הדם חל הפיגול.

חישוב שיאכלוהו טמאים למחר, לרב חסדא הוי פיגול, ולא אמרינן שכיון שטמאים אינם ראויים לאכול לא מחשבה היא.

בשר פסח שלא הוצלה, ולחמי תודה שלא הורמו ד' החלות הנתרמות לכהן חלה מכל מין, לרב חסדא טמא האוכלם חייב. רבא רוצה להוכיח דין זה ממה שטמא האוכל אימורי קדשים קלים חייב אע"פ שאינם בני אכילה, דכתיב "אשר לד' ", והגמ' דוחה דשאני התם דחזו לגבוה.

בית שמאי

זריקת דם הקרבנות

אחת מעבודות הקרבן זו זריקת הדם על גבי המזבח, כאשר בעולה אשם ושלמים נותנים על המזבח 'שתי מתנות שהם ארבע', ואילו בבכור מעשר ופסח נותנים מתנה אחת, ובחטאת (חיצונה) נותנים ארבע מתנות בארבע קרנות.

עיקר כפרת הקרבן נעשית ע"י זריקת הדם, דכתיב "כי הדם הוא בנפש יכפר, והזריקה היא המתירה את הבשר באכילה.

ולהלן יבואר כמה מתנות מעכבים בדיעבד אם לא נתן את מספר המתנות הנצרך, ואלו מתנות ניתנים בזריקה ואלו בשפיכה, ומה הדין במתנות שצריך לזרוקם אם שפך ולא זרק, ובאלו מתנות חל פיגול אם חשב בהם מחשבת חוץ לזמנו.

כמה מתנות מעכבים בקרבנות-

קרבנות שדמם נזרק על המזבח החיצון שרובם טעונים שתי מתנות שהם ארבע, ונתן רק מתנה אחת, כיפר, ובחטאת לבית שמאי ב' מתנות באצבע ממש מעכבות, ולבית הלל אף בחטאת רק מתנה אחת מעכבת.

במזבח הפנימי כל המתנות מעכבות.

מקור הדין שבמתנה אחת כיפר- בברייתא איתא שלומדים דין זה מדכתיב "ודם זבחיך ישפך"-שפיכה אחת במשמע, דלא כתיב סביב לומר דבעינן שתיים שהם ארבע. ולפ"ז מה ששיירי הדם נשפכים ליסוד אם נשאר דם בכלי לאחר שזרק שתי המתנות, ולא נאמר שפיכת שיריים אלא בחטאת, לומדים מחטאת העוף שנאמר בה "והנשאר בדם ימצה" וכשיטת רבי. ולתנאים דלהלן שלומדים דין אחר מפסוק זה, צ"ל ("ל"ז: דס"ל כב"ה שגם חטאת שנתנה במתנה אחת כיפר, וכל הזבחים נלמדים מחטאת.

הדינים הנ"ל כמה מתנות מעכבות הם נ"מ גם לענין דין פיגול, שאם חשב מחשבת פיגול בזריקה שאינה מעכבת לא הוי פיגול כיון שזריקה זו לא מתירה את הבשר באכילה, ואם חשב מחשבת חוץ לזמנו בזריקה המעכבת, אף שבזריקה אחרת שאינה מעכבת חשב מחשבת חוץ למקומו, הוי פיגול וחייבים עליו כרת, מפני שכבר הוקבע לפיגול בראשונה, שכבר קרבו כל מתיריו. ואם חשב מחשבת פסול בחלק מהזריקות המעכבות, הקרבן נפסל ואין בו כרת, דקסבר אין מפגלים בחצי מתיר.

ל"ז. הניתנים בזריקה שכתוב בהם זריקה כגון עולה שלמים ואשם ובכור, וזריקה משמע מרחוק, שנתנם בשפיכה שעמד ליד היסוד ושפך, ו"א שיצא דכתיב "ודם זבחיך ישפך" - כל זבחים במשמע, ולר"ע אין זריקה בכלל שפיכה ואין שפיכה בכלל זריקה, (וכדמצינו שלרבי ישמעאל ברכת הפסח (אשר קדשנו במצוותיו וציונו לאכול הפסח) פוטרת את הזבח - חגיגת י"ד שבאה עם הפסח כשהחבורה מרובה, שעליו מברכים אקב"ו לאכול הזבח, דזריקה בכלל שפיכה, והפסח בשפיכה והשלמים בזריקה, אבל לא איפכא דשפיכה אינה בכלל זריקה, ולר"ע אף אחת לא פוטרת חברתה דס"ל שהניתנים בזריקה שנתנם בשפיכה לא יצא).

מעשר ופסח טעונים מתן דמים ואימורים לגבי מזבח דכתיב "ודם זבחיך ישפך", (ולמוד זה נאמר ג"כ בשם רבי ישמעאל, וצ"ל דתרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל). ולריה"ג פסח בזריקה,

הוא מדכתיב "וכפר" ג' פעמים. שאף שבדמים הניתנים למטה מחוט הסיקרא, שזה כל הקרבנות חוץ מחטאת, רק מתנה אחת מעכבת, א"א ללמוד משם, דעדיף ללמוד מחטאת פנימית שד' המתנות מעכבות בה, שאף שזו חיצונה וזו פנימית, מ"מ היא דומה יותר כיון שגם היא חטאת וגם בה יש דין ד' קרנות. קמ"ל וכפר שרק ג' מתנות מעכבות, ומ"וכפר" השני לומדים שרק

מַתָּן ד' שמעכב בפנימי לומדים ג"כ מפסוק זה, שהרי גם הם נכתבו כבר בפסוק, אמנם לר"ש שלומד את הד' מתנות מדכתיב "קרנות" בלשון רבים, למעלה בפר כהן משיח, ולמטה בפר העלם, וחוזרים ולומדים זה מזה בהיקש, וממילא לדבריו צריך פסוק מיוחד שהם מעכבים, לומדים מ"כן יעשה", שגם הם לעיכובא.

(ושיטת רבי יהודה שלומדים מ"אשר באהל מועד" שצריך לתת על כל הקרנות שבאהל מועד, ומ"וכן יעשה" לומדים סמיכה ושפיכת שיריים בפר יוה"כ, דהו"א שכיון שאינם מעכבים את הכפרה לא הוקשו, קמ"ל, ומ"באהל מועד" לומדים שאם נפחתה התקרה לא היה מזה. ור"ש לומד נפחתה התקרה מ"באהל מועד" שכיון שנפחתה כבר אינו אהל מועד, ו"אשר" לא דריש. ולאביי אף לרבי יהודה לומדים מ"וכן יעשה" שד' מתנות מעכבות, כדי שלא נאמר שאינם מעכבות כמו שסמיכה ושפיכת שיריים של פר העלם עצמו אין מעכבות אע"ג דכתיבן וכפילן, דכתיב וכפר ונסלח, ומשום שאין מעכבות בשום מקום).

ומ"מזבח קטורת סמים" לומדים שאם אירע פר העלם בעוד המזבח חדש ועדיין לא נתחנך המזבח בקטורת הסמים, לא היה מזה עליו את הדם.

מתנות פר יוה"כ מעכבות. בברייתא הנ"ל איתא שהמקור הוא מדכתיב "לפר". והגמ' שואלת שהרי כתיב "חוקה" לעכב. ורב נחמן בר יצחק מתרץ שהלימוד הוא לרבי יהודה דס"ל ש"חוקה" נאמרה רק בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים - מתנות וקטורת שעל בין הבדים, שבהם אם שינה את הסדר לא עשה ולא כלום, אבל בדברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ כגון מתנות פר ושעיר שעל הפרוכת, הסדר לא מעכב, ולדבריו הו"א שגם ההזאות לא מעכבות, קמ"ל.

רב פפא מקשה שהרי לומדים (לר"ע) פר יוה"כ מדכתיב "וכלה מכפר את הקודש" שאם כיפר כילה אע"פ שלא נתן שיריים, ואם לא כיפר לא כילה, ולרבי יהודה לומדים שאם כילה אפי' שפיכת שיריים כיפר, ואם לא כילה לא כיפר. ובהכרח שמ"לפר" לומדים דיני "את, דם, וטבילה", דכתיב בפר כהן משיח "וטבל הכהן את אצבעו בדם", "את" להכשיר יבלת שבאצבע, "דם" שיהיה בדם שיעור טבילה בשעת קבלה ראשונה, ושלא יצרף אח"כ מכלי אחר, ו"וטבל" ולא יקנח.

וכדברי רב פפא איתא בברייתא לשיטת רבי, ולרבי ישמעאל א"צ פסוק מיוחד לדינים אלו, שאם קרבנות שאינם שוים באותו מין (-פר העלם דבר של ציבור ושעיר יוה"כ, שזה פר וזה שעיר) הושוו במעשים - בעבודותיהם, כ"ש שקרבנות שוים (-פר יוה"כ ופר כהן משיח) יושוו במעשים, (ואין הכונה שנלמד מפר ושעיר של יוה"כ, שאע"פ שהם קרבנות שונים הושוו במעשים, דיש לדחות מה להנך שכן דמם נכנס לפני ולפנים. וכן אין ללמוד מפר העלם דבר של ציבור ושעיר עבודת כוכבים, דנה להנך שכן מכפרים על עבירה ידועה ולפיכך הושוו מעשיהם), וממילא לומדים דיני "את, בדם, ובטבילה" בפר יוה"כ

מפר כהן משיח, ושעיר יוה"כ לומדים בק"ו משעירי עבודת כוכבים, דהא ס"ל לתנא דבי רבי ישמעאל שדבר הנלמד בהקש חוזר מלמד בק"ו, ומ"לפר" לומדים פר העלם דבר של ציבור שמקטירים בו את יותרת הכבד ואת שתי הכליות, כדי שזה יהיה כתוב בפר העלם דבר של ציבור עצמו, כדי שיוכלו ללמוד דין זה בהקש, דדבר הנלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בהקש. ומ"לפר" השני לומדים פר כהן משיח.

מ"א. כתיב "והם הביאו את קרבנם אשה לד', וחטאתם לפני ד' על שגגתם", "חטאתם" היינו שעירי עבודת כוכבים שעל זה מדבר הפסוק, (דאף שלומדים אותם מדכתיב "החטאת", י"ל שלומדים רק הזאות הכתובות בגוף הפסוק, קמ"ל "חטאתם" שלומדים גם הקטרת היותרת ושתי הכליות, ומ"שגגתם" לומדים פר העלם דבר של ציבור דכתיב ביה "ואם כל עדת ישראל ישגו", ועל זה אמרה תורה "חטאתם על שגגתם" שדין החטאת כדין פר העלם דבר של ציבור).

מ"א: מפני מה נאמרו יותרת ושתי הכליות בפר כהן משיח ולא בפר העלם דבר של ציבור, משל למלך בשר ודם שזעם על אוהבו - ציבור, ומיעט (-קיצר) בסרחונו מפני חיבתו.

מפני מה נאמרה "פרוכת הקודש" בפר כהן משיח ולא בפר העלם דבר של ציבור דהתם כתיב "פרוכת", משל למלך שסרחה עליו מדינה, שלא מתקיימת הפמליא שלו אם רובה סרחה, הכי נמי כיון שרוב הציבור סרחו כביכול אין כאן קדושה.

אם מפגלים בחצי מתיר או לא

המפגל בקומץ ולא בלבונה או איפכא, והם שני המתירים בהקטרת מנחה, לר"מ הוי פיגול וחייבים על זה כרת, ולחכמים אינו פיגול עד שיפגל בכל המתיר.

ריש לקיש מבאר שגם ר"מ לא סובר שמפגלים בחצי מתיר, אלא דס"ל שחשב מחשבת פיגול רק בעבודה הראשונה, ובזה אנו אומרים שגם העבודה השניה מפוגלת, **דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה**, ורבנן סברי דלא אמרינן שעל דעת ראשונה הוא עושה אא"כ אמר אף בשני, ומחשבה הפוסלת בקדשים היינו בהוציא בפה, אבל בפיגול רק בשניה מודה ר"מ שאינו פיגול.

ר"ל רוצה להוכיח כדבריו ממתני', והגמ' מביאה שאפשר להעמיד את המשנה כרבנן.

מ"ב. פיגול במזבח הפנימי-

דמים הניתנים על מזבח הפנימי, כגון מ"ג מתנות של יוה"כ אחת למעלה ושבע למטה על בין הבדים מדם הפר, וכן מדם השעיר, וכן עושה משניהם על הפרוכת, וארבע כששניהם מעורבים על קרנות המזבח הפנימי, ושבע הזאות על טהרו של מזבח, (וי"א מ"ז, דס"ל שאין מערבים את הדם של הפר והשעיר לפני הנתינה לקרנות. וי"א מ"ח, דס"ל ששיריים מעכבים), וי"א של פר כהן משיח או של פר העלם דבר של ציבור, לר"מ הוי פיגול בין בפיגול

בראשונה - במתנות שלפני ולפנים, בין בשניה על הפרוכת, בין בשלישית על מזבח הזהב. ולחכמים אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר.

הגמ' רוצה להוכיח מברייתא זו שלר"מ אף פיגול בשניה או בשלישית הוי פיגול, ואין טעמו של ר"מ משום שעל דעת ראשונה הוא עושה, ודלא כר"ל.

ואין לומר דאירי שפיגל בשחיטה, שזה מתיר שלם, וחכמים חולקים אף בזה והיינו בשיטת ר"א דס"ל שאין חיוב מלקות בהקרבה בחוץ עד שיקריב את כל הקומץ או הלבונה או הקטורת או מנחת כהנים או מנחת כהן משיח או מנחת נסכים, (ולת"ק חייב כבר בכזית). שהרי אף ר"א מודה שבזרק מקצת דמים של חטאות הפנימיות מחוץ לעזרה חייב אע"פ שכולם מעכבים, כיון דס"ל שכנגדה לפני ולפנים מתקבלת, דבעבודה שלפני ולפנים אם נשפך הדם מביא דם אחר ומתחיל ממקום שפסק.

רבא מבאר שמדובר באופן שפיגל והוציא פיגול בשפתיו בראשונה ובשלישית, דהו"א שממה שפיגל בשלישית חזינן שלא עשה על דעת ראשונה, קמ"ל. ורב אשי שואל שבברייתא מדובר בפיגול בכולם, ולכן מבאר רב אשי שכיון שבכולם - בשלשת הראשונות פיגל הו"א שחזינן מזה שלא עשה את הרביעית על דעת ראשונה, קמ"ל. והגמ' שואלת שבברייתא איירי שחשב באחת מהם ולא בכולם.

מ"ב: הגמ' דנה לסוברים שטעמא דר"מ משום שמפגלים בחצי מתיר, א"כ בחושב מחשבת פיגול בפנים לפני הזאה, איך הוי פיגול, שהרי בפיגול בעינן שיקרבו כל מתיריו, דכהרצאת כשר כך הרצאת פסול, והכא כיון שנפסל הרי הוא כמזה מיא בעלמא ונמצא שלא זרק דמו, דמתנה אחת מעכבת. דבשלמא בפיגל בשחיטה אע"פ שכבר פסל את הקרבן ונמצא שזרק דם פסול, כיוון דרבי רחמנא פיגול בשחיטה, על כרחך בהכי אמר רחמנא לפגל, וזריקה זו כמות שהיא מרצה לפיגולו, וכן לרבנן דבעו מחשבה בכל הזריקה, וכן לר"מ לסוברים שטעמו שעל דעת ראשונה הוא עושה ופיגל בכל העבודה, בהכי אמר רחמנא דהוי פיגול, אבל למ"ד שהטעם הוא משום שאין מפגלים בחצי מתיר, אין כאן זריקת פיגול שלימה וגם לא זריקה כשרה שלימה, ונמצא שלא קרב המתיר כדינו. רבה אומר שמה שר"מ אמר ששייך פיגול מדובר בארבעה פרים וארבעה שעירים שפיגל בכל המתנות שבין הבדים, ונשפך הדם, ושחט אחר והזה על הפרוכת, ועוד אחד לקרנות, ועוד אחד לטיהרו של מזבח, שכל אחד מהם הוא כפרה בפני עצמו, ואם עשאו כהלכה העבודה כשרה (אפילו לרבנן שחולקים בנשפך הדם באמצע המתנות), וכיון שמתיריו של כל אחד מהם קרבו כהלכתם, ונגמרה העבודה בחבירו, שייך פיגול, אבל בפר אחד מודה ר"מ שלא פיגל, דלא גמר זריקה מעולם.

גמר העבודה בבהמה אחרת. ורבא סובר שגם בבהמה אחת חשיב קרבו כל מתיריו, כיון שהזריקה מרצה לפיגולו, וכפי שאם פיגל בשחיטה חשיב לזריקת הדם הפסול שקרבו מתיריו.

הגמ' מקשה על ריש לקיש מהא דאיתא בברייתא שר"מ מדבר בין בפיגל בקומץ ואח"כ נתן את הלבונה בשתיקה, בין בנתן את הקומץ

בשתיקה ואח"כ פיגל בלבונה, ומבואר שלר"מ מפגלים גם בחצי השני של המתיר.

מתני'- אלו דברים שאין חייבים עליהם כרת באכילתם **משום פיגול** מפני שאין הפיגול חל אלא על דבר שיש לו מתירים אחרים, הקומץ (-אם קמץ לאכול שיריים למחר ונתפגלה המנחה, האוכל את הקומץ אינו חייב כרת, שהקומץ אין דבר אחר מתירו אלא הוא מתיר את המנחה), והקטורת, והלבונה, ומנחת נדבת כהנים שכולה כליל ואינה נקמצת, ומנחת כהן משיח (-חביתי כהן גדול שמקריב בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב), והדם שהוא עצמו המתיר, ובנסכים לר"מ אין פיגול דווקא בבאים בפני עצמם בין אם התנדב רק נסכים ובין אם נתנדב זבח אלא שהביא היום זבחו ולמחר נסכיו, ולחכמים ה"ה בנסכים הבאים עם הבהמה, שכיון שיכול להקריב למחר נמצא שהם מתירים את עצמם ולא הזבח מתירם. ובלוג שמן של מצורע ששיריו נאכלים, לר"ש אין חייבים בו משום פיגול אע"פ שהוא תלוי באשם, כיון שיכול להביאו אפילו עשרה ימים אחרי האשם, ולר"מ אם הביאו באותו יום עם האשם חייבים משום פיגול אם פיגל באשם, מפני שדם האדם מתירו.

מ"ג. וכל דבר שיש לו מתירים לאדם או למזבח חייבים עליו משום פיגול, כגון עולה שדמה מתיר את בשרה למזבח ואת עורה לכהנים, ועולת העוף שדמה מתיר את בשרה למזבח, וחטאת העוף שדמה מתיר את בשרה לכהנים, ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שדמם מתיר את אימוריהם ליקרב. ולר"ש פרים הנשרפים אין חייבים עליהם משום פיגול, דכל שאינו קרב על המזבח כשלמים אין חייבים עליו משום פיגול.

מתי אומרים שפקע הפיגול

קומץ פיגול שהעלו אותו ע"ג המזבח פקע פיגולו ממנו, דאם אינו מתקבל בהקטרה נמצא שאין הקטרתו הקטרה, וא"כ היאך המקטיר קומץ ע"מ לאכול שיריים למחר מביא אחרים (-המנחה) לידי פיגול. הגמרא מבארת שאף דכבר שנינו שאין חייבים כרת משום פיגול על קומץ, ובכל פיגול הדין שאם עלה לא ירד ואם ירד לא יעלה ואם משלה בו האור אף אם ירד יעלה משום שנעשה לחמו של מזבח, הכא בקומץ הוה אמינא שאף אם משלה בו האור אם ירד לא יעלה, כיון שקומץ אינו דבר אחד כמו אבר ש"א שכיון שמשלה האור במקצתו נקלט כולו בקדושה, אלא הוא עשוי מחלקים נפרדים, אם ירד לא יעלה, קמ"ל דכוליה כחד אבר דמי. ואף היכא שהעלו רק חצי מהקומץ ומשלה האור באותו חצי, יעלו את החצי השני.

מ"ג: **פיגול נותר וטמא שהעלם למזבח** ומשלה בהם האור פקע מהם האיסור, (-איסור פיגול לענין שאם ירד יעלה, ואיסור נותר וטמא לענין שהאוכלו אינו חייב). והא דאיתא בברייתא בשם אחרים שבשר אין טומאה פורחת ממנו, לרבא היינו ע"י מקוה, ולרב פפא איירי בבשר שלמים שאינו ראוי להקרבה, ולרבינא הכונה שכשהוא שלם אין טומאה פורחת ממנו.

אכילת קדשים בטומאה

טמא האוכל בשר שלמים חייב כרת דכתיב "וטומאתו עליו ונכרתה". ומניין דאיירי בטומאת הגוף ולא בטומאת בשר- לת"ק לומדים זאת בגזירה שוה טומאתו מטומאתו מדכתיב להלן באיסור טמא בביאת מקדש "עוד טומאתו בו". לרבי יוסי כיון דכתיב עליו בלשון יחיד, והקדשים נאמרו בלשון רבים. לרבי לומדים מדכתיב "ואכל" בלשון זכר, אף שפתח וסיים בלשון נקיבה. ולאחרים מדכתיב "וטומאתו עליו" משמע שעדיין היא עליו אבל שייך שתפרח ממנו הטומאה, וזה שייך רק באדם טמא ולא בבשר טמא.

אכילת מעשר ותרומה בטומאה- טמא האוכל מעשר בין אם נטמא משרץ בין אם נטמא ממת עובר בלאו. אבל טמא האוכל תרומה בין אם נטמא ממת בין אם נטמא משרץ חייב מיתה. והתורה לימדה שטמא מת האוכל מעשר בלאו, כדי שלא נאמר שאם טמא שרץ שהוא קל חייב על תרומה שהיא חמורה מיתה, אף טמא מת שהוא חמור, יהיה חייב על טומאת שרץ שהיא קלה מיתה, קמ"ל.

באיזה קרבנות נאמר דין פיגול

מ"ד. כתיב "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה, המקריב אותו לא יחשב לו פיגול יהיה". מבואר בפסוק שבשלמים יש דין פיגול.

ומדכתיב "האכל יאכל" לומדים **לבכור** שדומה לשלמים בכך שנאכל לשני ימים ולילה שגם בו שייך דין פיגול, והלימוד הוא מכלל ופרט וכלל, דבכל מקום ששתי הכללות סמוכים, מטילים את הפרט ביניהם ודורשים כלל ופרט וכלל, (ובבמה מצינו א"א ללמוד בכור, דמה לשלמים שכן טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק). ודין פיגול **בקרבת הנאכל ליום ולילה** לומדים מ"מבשר". ועולה לומדים מ"זבח".

ועופות ומנחות ששייך בהם פיגול, לומדים מהא דכתיב בטומאה "אשר הם מקדישים לי", ולומדים נותר בגז"ש "חילול חילול" מטומאה, ופיגול בגזירה שוה 'עון עון' מנותר.

וכיון שמרבים כל דבר א"כ למה נאמר שלמים, לומר לך שכל דבר שיש לו מתירים **לאדם או למזבח** שייך בו פיגול. העולה דמה מתיר את בשרה למזבח ואת עורה לכהנים, עולת העוף דמה מתיר את בשרה למזבח, חטאת העוף דמה מתיר את בשרה לכהנים, אבל קומץ וקטורת ולבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ודם נסכים הבאים בפני עצמם, שאין דבר אחר מתירם לא שייך פיגול.

פרים ושעירים הנשרפים לרבנן שייך בהם פיגול, דדמם מתיר את אימוריהם ליקרב. ולר"ש לומדים משלמים שרק דבר שיש בו **זריקה על מזבח החיצון** שייך בו פיגול, משא"כ פרים

ושעירים הנשרפים אין בהם פיגול. ובברייתא (מ"ד:) איתא בשם ריה"ג שמחשבה בפנים (-בהיכל) על דבר הנעשה בחוץ (-בעזרה), או מחשבה בחוץ על דבר הנעשה בפנים, אינו פיגול, ורק מחשבה בחוץ על דבר הנעשה בחוץ יש בו פיגול, כשלמים, דכתיב בהפרשת אימורי פר כהן משיח "כאשר יורם משור זבח השלמים" והרי התורה מפרשת כאן להדיא חלב וכליות ויותרת, אלא בא ללמד מה זבח השלמים אינו נעשה פיגול עד שיהו מעשיו (עבודה שהוא עובד ומחשב) ומחשבותיו (- מחשבת אכילתו) על מזבח החיצון -מעשי עבודה חיצונית ומחשבת אכילות חיצונית, שוחט או מקבל או מוליך או זורק ע"מ לאכול בשר או לשפוך או להקטיר אימוריו חוץ לזמנו, אף בפר כהן משיח דינא הכי. ורב פסק הלכה כריה"ג. (ורב יוסף תמה למה הוצרך לקבוע הלכה בדבר השייך לימות המשיח, דאף ד"דרוש וקבל שכר" א"צ לקבוע ההלכה).

לוג שמן של מצורע ונסכי בהמה לר"מ אם הם באים עם הזבח שייך בהם פיגול, מפני שכשהם באים עם הזבח הזבח מתירם, ולרבנן לא שייך בהם פיגול שהרי אדם מביא את הקרבן היום ואת הנסכים או הלוג מכאן ועד עשרה ימים. ואף לרבי שלוג שמן של מצורע מתנותיו (-שבע הזאות של גבוה) מתירות אותו, ועד אז מועלים בו, אין שייך פיגול ע"י המתנות, דאף ר"מ לא אמר אלא בבא עם האשם ולא בבא בפני עצמו -שהביא אשמו היום ולוגו לאחר עשרה ימים, דלכ"ע המתנות מתירות אותו באכילה, דכיון שלא קדש בכלי משנזרק דם האשם אינו נחשב שיריים של האשם ולכן אין האשם מתירו, ואפ"ה אין בו משום פיגול, (ולרבנן כבר בזריקת הדם אין בלוג שמן מעילה דקסבר שדם האשם מתירו לכהנים, וכל שיש בו שעת היתר לכהנים אין בו מעילה, אף שאסור בהנאה מדרבנן עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות).

מ"ד: **אלו קרבנות נאכלים**- כתיב "זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש, כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמם אשר ישיבו לי, קודש קדשים הוא לך ולבניך", ודורשים מ"כל" לרבות לוג שמן של מצורע, שאף שאינו "מן האש" נאכל. ומ"לכל מנחתם" לרבות מנחת עומר ומנחת קנאות, שאף שאינם לכפר אלא לברר עוון או להתיר נאכלים. ומ"לכל חטאתם" לומדים שחטאת העוף נאכלת ואינה נבילה. ומ"לכל אשמם" לומדים שאשם נזיר טמא שמביא אשם כשנטהר והאשם מכשירו להתחיל למנות נזירות טהרה מתחילה נאכל, אף שהוא בא להכשיר להתחיל למנות נזירות טהרה ולא לכפר. "אשר ישיבו לי" זה גזל הגר דכתיב "האשם המושב לד' לכהן" - אשם זה קרן, המושב זה חומש, שהגזל את חבריו ונשבע לו ואח"כ הודה משלם קרן וחומש לבעלים או ליורשיו, ואשם למזבח, ובגר שמת ואין לו יורשים נותן לכהן, "לך הוא" - שגזל הגר הניתן לכהנים יהיה כנסכים של חולין שאין בהם שום קדושה וממון בעלים הוא אפי' לקדש בו אשה.

מ"ה. **דין קדשי עכו"ם**- לר"ש אין חייבים על קדשי עכו"ם משום פיגול ונותר וטמא (בטומאה כתיב "בני ישראל" ולומדים נותר בגזירה שוה

'חילול חילול' מטומאה, ופיגול לומדים בגזירה שוה 'עון עון' מנותר), והשווה בחוץ פטור, ואין נהנים (מדרבנן), ואין מועלין בהם (דגמר 'חט חט' מתרומה, ובתרומה כתוב "בני ישראל", והיינו בקדשי מזבח דומיא דתרומה שהיא קדושת הגוף, אבל בעובד כוכבים שהתפיס לקדשי בדק הבית שזה קדושת דמים מועלין), ואין עושים תמורה (דכתיב במעשר דגן "בני ישראל", ולומדים מעשר בהמה בהקש, ותמורה הוקשה למעשר בהמה, ואף דבקדשים דבר הלמד בהקש אין חוזר ומלמד בהקש, מ"מ מעשר דגן חולין הוא ובכל התורה לומדים מן הלמד חוץ מן הקדשים, והיינו למ"ד דאזלינן בתר מלמד, ולמ"ד דאזלינן בתר למד, נתמעטו נכרים ממעשר בהמה שזה חובה שאין לה זמן קבוע, וה"ה שאינם מביאים חובות שקבוע להם זמן, כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה, אמנם עולה ושלמים שייך שיביאום בנדבה, אבל מעשר וחטאת לא שייכים בנכרים כלל), ואין העכו"ם מביא נסכים בלא זבח (אבל ישראל מתנדב יין), (דכתיב "אזרח", ומ"מ עולתו טעונה נסכים דכתיב "ככה"). ורבי יוסי מחמיר בכולם, דכתיב "איש איש (ל-רבות עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל) לד'".

מ"ה: דם שנטמא וזרקו- בקרבן יחיד בשוגג
הורצה במזיד לא הורצה קנס דרבנן (ואין הכונה שמביא אחר, דאין ב"ד מתנים לעקור דבר מן התורה ולהביא חולין לעזרה, אלא הכונה שלא הורצה להתיר בשרו לאכילה, אבל הבעלים נתכפרו), ובקרבן ציבור אף במזיד הורצה, ובקרבנות עכו"ם אף בשוגג לא הורצה. ודין זה ניחא אף לרבי יוסי, דכתיב "לרצון להם", ועכו"ם אינם בני הרצאה לקב"ה, שאינו מתרצה להם.

על מה חייבים משום נותר ומשום טומאה

לת"ק אף דברים שנתבאר לעיל כגון קומץ וקטורת שאין חייבים עליהם משום פיגול, חייבים עליהם משום נותר, ומשום טמא -האוכלם בטומאת הגוף, במזיד בכרת, ובשוגג בחטאת, דכתיב בטומאה "אשר הם מקדישים לי" לרבות כל המוקדשין, (דהו"א שאם פיגול שאם אכלו בשוגג חייבים עליו חטאת קבועה -כשבה או שעירה בין לעשיר בין לעני, ומספיקה ידיעה אחת אפילו אם לא ידע מתחילה שזה פיגול ורק לאחר אכילה זה נודע לו, ולא הותר מכללו אצל ציבור, אינו שייך אלא בדבר שיש לו מתירין לאדם או למזבח, כ"ש טומאה שחייבים עליה קרבן עולה ויורד -לעשיר בהמה, ובדלות שתי תורים, ובדלי דלות עשירית האיפה, וצריך שתי ידיעות שידע שנטמא, ונעלמה ממנו טומאה ואכל את הקודש, ואחרי שאכל ידע שהיה טמא), והותרה מכללה - שטומאת הגוף הותרה אצל ציבור בפסח, דפסח שבא בטומאה אכל בטומאה, ומ"מ אין האיסור חל מיד משהוקדשו, אלא דבר שיש לו מתירין כגון אימורים ובשר שהדם מתירם, ושיירי מנחות שהקומץ מתירם, משיקרב מתיריו, ודבר שאין לו מתירין כגון מנחת כהנים וכהן משיח ונסכים משיקדש בכלי שהכלי מכשירים לאכילה האמורה בהם, דכתיב "אשר יקרב בהוכשר ליקרב הכתוב מדבר. ונותר לומדים

מדכתיב ברישא דקרא "ולא יחללו" בשני חילולים הכתוב מדבר, אחד נותר ואחד טומאה, (וא"א ללמוד נותר חילול חילול מטומאה, דאדרבה נילף עון עון מפיגול, דדמי לנותר שכן הותר מכללו, צ"ץ אינו מרצה, ושניהם טהורים ונפסלים בזמן והפסול הוא בקרב, משא"כ טומאה שאין בה דינים אלו, והיא דומה לנותר רק בגז"ל, שהם פסול בגוף ולא במחשבה, ואין הפסול בזריקה, ונאמר בהם לשון חילול, משא"כ פיגול).

מ"ו: דם אין חייבים עליו משום מעילה ונותר
וטומאה ופיגול. מעילה דכתיב "ואני נתתיו לכם" שלכם יהא כחולין שאין בהם מעילה. דבי רבי ישמעאל תנא "לכפר" - לכפרה נתתיו ולא למעילה. ולרבי יוחנן לומדים מ"הוא" שכמו שלאחר כפרה אין בו מעילה, כך לפני כפרה אין בו מעילה. (ואין לומר שגם לאחר כפרה יהיה בו מעילה, דאין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו. דאף שתרומת הדשן מועלין בה אחר שנעשית מצוותה, מ"מ לרבנן אף בגדי כהונה ד' בגדים שכה"ג נכנס בהם לפני ולפנים ביוה"כ שאסור להשתמש בהם עוד מועלים בהם אחר שנעשית מצותם, דכתיב "ופשט את בגדי הבד וכו' והניחם שם", וב' כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. ולרבי דוסא דס"ל שהבגדים מותרים לכהן הדיוט אבל לא ליוה"כ אחר, צ"ל שגם עגלה ערופה נעשית מצוותה ומועלין בה דכתיב "וערפו שם" -שם תהא קבורתה, והו"ב כתובין. ולמ"ד ב' כתובין הבאים כאחד מלמדים צ"ל שבעגלה ערופה יש מיעוט "הערופה" זו ולא אחרת כזו, ובתרומת הדשן כתיב "ושמו" לזה ולא לאחר). וכיון שיש ג' מיעוטים בדם -לכם, לכפר, הוא, לומדים למעט דם ממעילה מנותר ומטומאה. ולפיגול א"צ קרא, שהרי הוא מתיר ואין דבר אחר מתירו.

דבר שאין דרכו לאכול

מ"ז: דבר שאין דרכו לאכול כעצים לבונה
וקטורת (אבל מין שדרך בני אדם לאוכלו, אע"פ שהוא מן הנקטרים כגון קומץ ומנחת כהנים, נחשב דבר שדרכו לאכול) לרבנן האוכלם בטומאה חייב כרת, דכתיב ג' כריתות בשלמים, אחת לכלל ואחת לפרט לדרוש דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שלמים מיוחדים שם קדשי מזבח, אף כל קדשי מזבח, ואחת לדברים שאינם נאכלים. ולר"ש דברים שאינם נאכלים אין חייבים עליהם משום טומאה, ומהפסוק הנ"ל לומדים חטאות הפנימיות, דאף שלר"ש אין חייבים עליהם משום פיגול, חייבים עליהם משום טומאה. לרב טביומי נחלקו ריו"ח ור"ל, וכן רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, אם המחלוקת היא בטומאת בשר, אבל בטומאת הגוף לכו"ע אינו לוקה, או שהמחלוקת היא אף בטומאת הגוף, שלחכמים חייב דכיון דקרינן ביה "והבשר אשר יגע בכל טמא", קרינן ביה "וטומאתו עליו". לרב כהנא הזוגות הנ"ל נחלקו אם המחלוקת היא בטומאת הגוף אבל בטומאת בשר לכו"ע לוקה, או שנחלקו אף בטומאת בשר.

ולר"ש הא דכתיב "והבשר" לרבות עצים ולבונה, היינו לפסולא בעלמא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

לשמה בקרבנות

לשם ששה דברים הזבח נזבח- לשם זבח ולא לשם זבח אחר דכתיב "עולה", לשם זבח ולא לשם אדם אחר, לשם השם דכתיב "לד' ", לשם אישים ולא לשם צליה דכתיב "אשה", לשם ריח לאפוקי אברים שצלאם והעלם שכבר אינם מעלים ריח, לשם נחת רוח דכתיב "ניחוח".

חטאת ואשם צריך לזבחהם גם לשם החטא שהוא מביאו עליו.

לרבי יוסי מהני אף בלא מחשבות אלו, דיש תנאי ב"ד שישחט בסתמא ולא לשמו שזא יאמר שלא לשמו, שהרי אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד דכתיב "המקריב אותו לא יחשב", ואם ישחט שלא לשמו אע"פ שהבעלים אמרו לשמו לא מהני.

חטאת ששחטה לשם חולין אבל ידע שהיא חטאת, כשרה, דכתיב "ולא יחללו את קדשי" קדשים מחללים קדשים ואין חולין מחללים קדשים, ומ"מ אינו מרצה.

מ"ז: חטאת ששחטה משום חולין ולא ידע שהיא חטאת, פסולה, שהרי מתעסק בדברים אחרים ואינו עוסק בקדשים פסול, דכתיב "ושחט את בן הבקר" עד שתהא שחיטה לשם בן בקר, ולעכב לומדים מ"לרצונכם תזבחוהו".

אם מחשבה של אחר מועילה-

שיטת רבי יוסי שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, ואין הבעלים מפגלים, ולרבי אלעזר ברבי יוסי אף הבעלים מפגלים אם הכהן קיבל בשתיקה והבעלים חשב מחשבת פיגול, דכתיב בפרשת נסכים "והקריב המקריב" ומבואר שהבעלים נחשב מקריב, וא"כ הוא בכלל "המקריב לא יחשב".

וכן מצינו שרבי אליעזר סובר שהשוחרט לעכו"ם שחיטתו פסולה דסתם מחשבת עכו"ם לעבודת כוכבים, ואע"פ שלא העכו"ם שוחט אלא ישראל. (ולת"ק שחיטתו כשרה).

וכן מצינו שרשב"א סובר שדבר שאינו ראוי להצניע כגון דם נדה או איסורי הנאה, או שהדבר כשר להצניע אבל יש בזה שיעור קטן שאין מצניעים כמוהו, אם הוכשר לאחד והצניעו, והוציאו אחר בשבת לרה"י, נתחייב זה במחשבה של זה.

ר"א ורשב"א סוברים כראב"י, דאם בחוץ בעבודת כוכבים ושבת דלא כתיב בהו מחשבה בהדיא אמרינן הכי, כל שכן בפנים דכתיב מחשבה בהדיא, אבל ראב"י אינו סובר כדבריהם, דרק בפנים פסול. רשב"א סובר כר"א דאם בשבת כ"ש בעבודת כוכבים דחייב בה רחמנא בעבודות דומיא דעבודות פנים, בין שדרכה בכך בין שאין דרכה בכך, הלכך לענין מחשבה לומדים מעבודות פנים, אבל לר"א י"ל דדווקא בע"ז שהיא כעין פנים פסול, אבל בשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, דבעינן שהעושה יתכוין למלאכה גמורה אלא ששגג בשבת או שחשב שמלאכה זו מותרת, וכיון שאין חפץ זה חשוב בעיניו אין כאן כוונה למלאכה.

איזהו מקומן

מקום שחיטה קבלה והזאה ואכילה

פרק זה נתייחד לבאר 'איזהו מקומן' של עבודות ואכילות הקרבנות, והיינו מקום השחיטה הקבלה הזריקה הקטרת האימורים ואכילת החלקים הנאכלים, וכן יבואר מי ועד מתי יכול לאוכלם, ובפרים ושעירים הנשרפים יבואר היכן מקום שריפתם.

כל **קדשי קדשים** חטאות ואשמות ועולה ושלמי ציבור שחיתם בצפון. ובהמשך המשנה מפרטת את דיני מתן דמים והקטרה, שבהם יש חילוקי דינים בין הקדשי קדשים.

המשך המשנה יובא להלן בסדר הגמרא.

מ"ז: קבלת דם של כל קדשי קדשים היא בכלי שרת בצפון, דכתיב גבי עולת סיני "וישם באגנות", ושאר הזבחים נלמדים בהקש. ובמתני' לא נאמר דין על קדשי קדשים בכללות, זה מפני שהתנא היה סבור שאשם מצורע קיבול דמו ביד, אולם התנא חזר בו וסבר שהוא טעון גם קבלה בכלי, דכתיב "כחטאת האשם", ואמנם הנותן את הדם על המצורע מקבל מן הדם ביד, דכתיב "ולקח ונתן", ונמצא שכהן אחד קיבל בכלי והלך למזבח, וכהן שני קיבל ביד והלך למצורע.

דיני חטאות הפנימיות

לאחר שנתבאר מקום השחיטה וקבלת הדם בכל החטאות, עוברת הגמרא לבאר את מקום ההזאה והשריפה של החטאות הפנימיות.

פר ושעיר של יוה"כ שחיתם בצפון, וקיבול דםם בכלי שרת בצפון, ודמם טעון הזיה על בין הבדים (-עומד בין שני בדי הארון ומזה אחת למעלה ושבע למטה כנגד עוביה של הכפורת, והדם לא היה נוגע בכפורת), ועל הפרוכת דכתיב "וכן יעשה לאהל מועד", ועל מזבח הזהב דכתיב "ויצא אל המזבח" וגו', אפי' מתנה אחת מעכבת, שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, ואין השיריים מעכבים, ונשרפים בבית הדשן -במקום שלשם מוציאים את הדשן של המזבח החיצון.

פרים ושעירים הנשרפים (-פר העלם ופר כהן משיח שאינם נאכלים לכהנים אלא נשרפים מחוץ לירושלים, ושעירי עבודת כוכבים) דינם כפר ושעיר של יוה"כ, אלא שאין טעונים הזיה על בין הבדים.

מ"ח. מקור דין שחיטת עולה בצפון - כתיב בעולת צאן "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה", מכאן שבן צאן שחיתו בצפון, ובן בקר לומדים מ"ואם מן הצאן" ו' מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון.

ומ"מ אף שצפון בעולה כתיב התנא פתח בדין חטאת, דכיון דאתיא מדרשה חביבא ליה. והקדים חטאות הפנימיות, דכיון שנכנס דמם לפני ולפנים חביבא ליה.

ביאור מחלוקת ר"ע וחכמים בספק מעילות - לר"ע חייבים על ספק מעילות (שהיו הקדש וחולין לפניו ונהנה מאחד מהם והיה סבור שהוא

חולין ועכשיו אינו יודע מאיזה מהם נהנה) אשם תלוי להגן מן היסורים עד שיוודע לו שודאי מעל ויביא אשם ודאי, וגם הוא איל בכסף שקלים, דכתיב אחרי פרשת מעילה ודאית (אם ידע לאחר זמן שנהנה מן ההקדש בשוגג, שהוא חייב אשם ודאי) בתחילת פרשת אשם תלוי "ואם נפש", וחכמים פוטרם. הגמ' רצתה לומר שהמחלוקת אם היא לומדים ו' מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון, או לא, ורב פפא דוחה שלכו"ע לומדים ו' מוסיף, (וכן י"ל שלכו"ע גזירה שוה עדיפה מהיקש), והמחלוקת היא בגזירה שוה 'מצות מצות' מחטאת, לרבנן כמו שחטאת באה על דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת, ה"ה אשם תלוי, ור"ע לומד מהגז"ש שמביאים אשם תלוי רק בספק שמביא על הודאי חטאת קבועה, משא"כ בטומאת מקדש וקדשיו שמביאים על הודאי קרבן עולה ויורד, ואף שאין גז"ש למחצה, מ"מ כיון דכתיב ו' מוסיף לומדים שגם בספק מעילה מביא אשם תלוי, ולרבנן לומדים מזה שלאשם תלוי צריך להביא איל בכסף שקלים, שלא נאמר שלא יהיה ספק חמור מודאי, ובודאי מספיק חטאת בת דנקא (-שתות, והיינו מעה כסף שהיא שישית דינר, ולא דווקא בשיעור זה, אלא דמים קלים בעלמא, שלא נתנה לה תורה קצבה). ור"ע לומד דין זה מ"זאת תורת האשם", ולמ"ד שלא דורשים "תורת" לומדים מגזירה שוה 'בערכך בערכך', ואשם שפחה חרופה דלא כתיב ביה בערכך לומדים מגזירה שוה 'באיל באיל'.

מקור דין צפון בחטאת - שחיטת כל החטאות בצפון דכתיב "ושחט את החטאת במקום העולה" ולא כתיב "ושחט אותה", וקבלת דם החטאות בצפון דכתיב אח"כ "ולקח הכהן מזדמה", והמקבל עצמו ג"כ צריך לעמוד בצפון ולא יעמוד באמצע העזרה בחלק הדרומי ויושיט ידו לצפון דכתיב "ולקח" - לו יקח שיקח את עצמו לשם, וצפון מעכב דכתיב בשעיר נשיא "ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה", דכבר כתיב "במקום אשר תישחט מעולה תישחט החטאת", ומדכתיב "ושחט את החטאת במקום העולה" זה בנה אב שכל החטאות טעונות צפון למצוה, ולעכב לומדים מדכתיב בכשבה וכתוב בשעירה. **מ"ח:** והא דכתיב "אותו" היינו למעט שהשוחט לא צריך לעמוד בצפון, (ורבי אחיה שלומד דין זה מ"אותו" הכתוב בעולה, לומד מ"אותו" שהמקבל צריך לעמוד בצפון, דלא ס"ל למידרש מ"ולקח" כתנא דלעיל).

ואין לומר שלומדים מ"אותו" למעט שעיר נחשון של חנוכת הנשיאים שאינו על חטא שאינו בצפון, דהנה רבי יהודה לומד מ"וסמן ידו על ראש השעיר" לרבות שעיר נחשון (-שעירי חנוכת הנשיאים שלא באו על חטא) לסמיכה, אבל לר"ש מרבים מזה שעירי עבודת כוכבים, והגמ' רצתה לומר שלרבי יהודה כיון שהתרבו לסמיכה הו"א שהתרבו גם לצפון, קמ"ל "אותו". והגמ' דוחה דלא התרבה אלא לסמיכה, ובבבין אב ליכא למילף, דא"כ אף סמיכה נילף בבבין אב.

ואין לומר שלומדים מ"אותו" למעט מליקת בן עוף (-תורין ובני יונה) שאינה בצפון, כדי שלא נלמד ק"ו מבן צאן, שאם בן צאן ששחיטה כשרה בזר טעון צפון, כ"ש מליקה שצריכה דווקא כהן דכתיב "והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו". והגמ' דוחה שא"א ללמוד צפון בבן עוף מבן צאן, דבן צאן חמור שכן טעון כלי (-סכין לשחיטה ומזרק לקבלה), משא"כ בן עוף שנמלק בצפון.

ואין לומר ש"אותו" בא למעט פסח מצפון, דלא נימא שאם עולה שהיא קלה שהרי אין זמן קבוע שחיטתה טעונה צפון, כ"ש פסח שיש זמן קבוע לשחיטתו, דאיכא למיפרך מה לעולה שכן כליל, ומחטאת ליכא למילף שכן מכפרת על חייבי כריתות, ומאשם (וכן מעולה וחטאת) ליכא למילף שכן הם קדשי קדשים.

צפון מעכב בשחיטה וקבלה של עולה, דילפינן מחטאת, דאם בחטאת הנלמדת מעולה צפון מעכב, כ"ש שבעולה צפון מעכב, ואף שחטאת חמורה מעולה שכן מכפרת על חייבי כריתות, מ"מ אין טפל חמור מן העיקר. (דמה שמצינו שלרבי יהודה הלקוח בכסף מעשר אינו נפדה אף שמעשר שני עצמו נפדה אפילו בירושלים אם נטמא (ות"ק פליג), שם הטעם דאין הקדושה חזקה כדי לתפוס את הפדיון). ומה שמצינו שתמורה חלה על בעל מום קבוע דכתיב "טוב ברע או רע בטוב וכו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", אף שהקדושה הראשונה לא חלה על בעל מום קבוע ליקדש קדושת הגוף אלא קדושת דמים בעלמא, וע"י פדיון יוצאים לחולין גמורים אפילו ליגזז וליעבד, אבל זבח ראשון אם הקדישו ואח"כ נפל בו מום אינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד, שם הטעם משום שתמורה באה מכח קדשים וקדשים באים מכח חולין. ומה שמצינו שמותר הפסח טעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, אף שפסח עצמו אינו טעון דברים אלו, שם הטעם דפסח בשאר ימות השנה הוא שלמים). וללישנא בתרא לומדים שצפון מעכב מ"העולה" במקומה תהא.

מ"ט. צפון באשם - שחיטת האשם בצפון דכתיב "במקום אשר ישחט את העולה ישחט את האשם", וקבלה לומדים מ"זאת דמו", והמקבל עצמו צריך להיות בצפון דכתיב "זאת דמו", ועיכובא לומדים מדכתיב באשם מצורע "ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה" -שנה עליו הכתוב לעכב, ואף שלומדים מזה שאשם מצורע טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח, דדבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש, (בוהן יד ובוהן רגל ואוזן ימנית), אי אתה יכול להחזירו לכללו (מתן דמים ואימורים) עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש (כחטאת האשם), מ"מ מדלא כתיב רק באשם מצורע אלא גם בסתם אשם לומדים עיכובא. ואף למ"ד שדבר שיצא לידון בדבר החדש לא הוא גמר מכללו ולא כללו גמר מיניה, מ"מ כיון דאהדרה לכללו דכתיב "כחטאת האשם" אהדרה, ולא היה צריך לכתוב שחיטת צפון אלא לעיכובא. ואין לומר ששחיטה שא"צ כהן אינה צריכה גם צפון, דכתיב "כחטאת האשם" כשאר אשמות יהיה.

מ"ט: והא דהוקש אשם גם לעולה וגם לחטאת, כדי לומר שדבר הלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בהקש, (דאם היה הקש רק לעולה היינו אומרים שהוקש לעולה כי שם נאמר עיקר דין צפון).

האם בקדשים אפשר ללמוד מדבר שנלמד במדות שהתורה נדרשת

בכל דיני התורה ניתן ללמוד דין מסוים מדין אחר לפי כללי הלימודים (כגון ע"י היקש גזירה שוה קל וחומר ובנין אב), למרות שבמלמד עצמו לא נאמר דין זה במפורש אלא גם הוא נלמד באחד מלימודים אלו, אולם בקדשים לא תמיד ניתן ללמוד כאשר הדין לא כתוב במלמד במפורש, וכדלהלן.

ללמוד מדבר שנלמד בהקש-

דבר הלמד מהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. דין זה נלמד מהנ"ל, או מדכתיב באימורי פר כהן משיח "כאשר יורם משור זבח השלמים", דלא בא ללמד על יותרת הכבד ושתי הכליות שיקטירום, שהרי זה כתוב שם מפורש, אלא ללמד לפר העלם דבר של ציבור, ולא נכתב הדין בפר העלם דבר של ציבור עצמו כדי לומר שדווקא דבר שנכתב מפורש מלמד ולא דבר הנלמד מהיקש.

האם דבר הלמד מהיקש מלמד בגזירה שוה- הגמ' רוצה ללמוד שדבר הלמד בהיקש מלמד בגזירה שוה ממה שלומדים מצרעת שפרחה בכל הבגד, הבגד טהור, מגז"ש קרחת וגבחת מנגעי הראש, אף שנגעי הראש נלמדים מהקש ראש לרגל. וריו"ח דוחה שאף שבכל התורה למדים למד מלמד ואף דבר הלמד מהיקש חוזר ומלמד בהקש, בקדשים אין למדים למד מלמד, דאם אף בקדשים למדים למד מלמד, למה צריך פסוק לדין צפון באשם, ואין למדים בג"ש קודש קדשים מחטאת, דאם תאמר מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות, הרי קדשי קדשים יתירי כתיבי, ואין משיבים על גז"ש המופנה משני צדדים.

דבר הלמד מהיקש חוזר ומלמד בק"ו, מדתנא דבי רבי ישמעאל לעיל מ"א. .

ג. הגמרא מסתפקת האם דבר הלמד בהיקש מלמד בבנין אב. ואין ללמוד ממה שכתוב צפון באשם ולא למדו מחטאת הנלמדת בבנין אב, שהרי צריך לכתוב גם בחטאת וגם באשם וגם בעולה, דאשם מעולה ליכא למילף, שכן עולה היא כליל, ומחטאת ליכא למילף, שכן מכפרת על חייבי כריתות, ועולה א"א ללמוד מחטאת ואשם, שכן מכפרים, ואף שגם עולה מכפרת על עשה, אין זה נחשב כפרה לגבי חטאת ואשם. וחטאת א"א ללמוד מעולה ואשם, שכן זכרים. ואשם א"א ללמוד מעולה וחטאת, שכן ישנם בציבור כביחיד.

ללמוד מדבר שנלמד בגזירה שוה-

דבר הלמד בגזירה שוה לרב פפא חוזר ומלמד בהיקש, דמצינו שלומדים שתודה באה מן

המעשר מהיקש לשלמים, אע"פ ששלמים עצמם נלמדים בהקש "שם שם", ואף שמעשר דגן הוא חולין, מ"מ האומר שאין למדים בקדשים למד מלמד, אינו מצריך שיהיה גם המלמד קודש, דבתר למד אזלינן. ולמר זוטרא אינו חוזר ומלמד בהיקש, דמעשר דגן חולין הוא, וס"ל דבתר מלמד אזלינן.

דבר הלמד מגז"ש חוזר ומלמד בגז"ש, דמצינו שלומדים שפר ושעיר של יוה"כ נשרפים ע"י ניתוח ובלא הפשט, מגז"ש 'עור בשר ופרש' מפר כהן משיח, ופר כהן משיח נלמד מעולה, דכתיב "וקרבו ופרשו והוציא" מלמד שמוציאו שלם שהרי צריך להוציא הכל בהוצאה אחת, ולומדים גז"ש "ראשו וכרעיו" מעולה שצריך ניתוח, (ומ"מ אין מפשיטים, דכתיב "וקרבו ופרשו" כשם שפרשו בקרבו דדבר מגונה הוא להוציאו ולשורפו בעין, כך בשרו בעורו). אמנם א"א ללמוד כלל זה ממה שלומדים שרקיקים באים מסולת מגז"ש 'מצות מצות', אף שחלות עצמם נלמדים מגז"ש 'חלות חלות'. די"ל שהגז"ש 'מצות מצות' אינה מחלות אלא ממאפה תנור ששם כתוב מפורש סולת.

ג: דבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בק"ו, דאם היקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש חוזר ומלמד בק"ו, גז"ש שחוזרת ומלמדת בגז"ש, כ"ש שמלמדת בק"ו.

דבר הלמד מגז"ש מהו שילמד בבנין אב, תיקו.

ללמוד מדבר שנלמד בקל וחומר-

דבר הלמד בק"ו מהו שיחזור וילמד בהיקש, לסובר כרב פפא שאם הלמד הוא קדשים זה נחשב קדשים, אם א"א ללמוד גז"ש מדבר הנלמד בהיקש, מ"מ אפשר ללמוד בהיקש דבר שנלמד מגז"ש, כ"ש שק"ו שנלמד מדבר שנלמד בהקש, שהוא חוזר ומלמד בהקש. ולחולקים על ר"פ וסוברים שהולכים אחר המלמד, א"כ לא מצינו גז"ש שמלמדת בהיקש, תיקו.

דבר הלמד בק"ו מלמד בגז"ש, דאם גז"ש שאינה נלמדת מדבר הלמד בהיקש, מלמדת בגז"ש, כ"ש שק"ו שנלמד מדבר שנלמד מדבר הלמד בהיקש, שהיא מלמדת בגז"ש.

דבר הלמד בק"ו חוזר ומלמד בק"ו, דאם היקש שאינו נלמד מדבר הלמד בהיקש, מ"מ חוזר ומלמד בק"ו, כ"ש שק"ו שנלמד מדבר הנלמד בהיקש, שהוא חוזר ומלמד בק"ו, וזהו ק"ו בן ק"ו. אבל אין ללמוד ממה שאם גז"ש שאינה נלמדת מדבר הנלמד בהקש, מ"מ דבר הנלמד בגז"ש חוזר ומלמד בק"ו, כ"ש שק"ו שנלמד מדבר הנלמד בהיקש, שהוא חוזר ומלמד בק"ו. דיש לדחות שזהו ק"ו בן בנו של ק"ו, שהרי גז"ש עצמה נלמדת מק"ו, ודילמא כולי האי אין לחזור וללמוד מק"ו.

דבר הלמד מק"ו מהו שילמד בבנין אב, רב ירמיה רוצה ללמוד שאפשר ממה שמצינו שלומדים שלר"מ אם מלך ונמצאת טריפה או ששחט עוף חולין טריפה אינה מטמאה בבית

הבליעה, דאם נבלת בהמה שמטמאה במגע ומשא שחיתתה מטהרתה מידי טומאתה, כ"ש עוף שאינו מטמא במגע ומשא, ששחיתתו תטהרו מידי טומאה, (אמנם יש לדחות מה לנבלת בהמה שאינה מטמאה בגדים בבית הבליעה, ועיקר טעמו דר"מ שהוא מההיקש "וזאת תורת הבהמה והעוף" לקמן ס"ט: . תוד"ה מה), ואם שחיתה מכשרת באכילה ומטהרת, ה"ה מליקה שמכשרת באכילה מטהרת. (ולר"י מטמאה בבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור, דאין מליקת טריפה בקדשים מטהרת מידי נבילה, וה"ה בשוחט עוף חולין טריפה, ולרבי יוסי דיה כנבלת בהמה טהורה שהשחיטה מטהרת ולא המליקה). דיש לדחות ששם לומדים מחולין ולא מקדשים.

ללמוד מדבר שנלמד בבנין אב-

נ"א. דבר הלמד בבנין אב מהו שילמד בגז"ש בק"ו ובנין אב. הגמ' רוצה להוכיח שחוזר ומלמד בבנין אב, ממה שמצינו שמה שדם שלן כשר שאם עלה לא ירד, לומדים ממה שאימורים שלנו כשרים, ואימורים לומדים מהבשר. (ויוצא כשר הואיל וכשר בבמה, וטמא כשר הואיל והותר בעבודת ציבור, וחוף לזמנו כשר שאם עלה לא ירד הואיל ומרצה לפיגולו (-הרצאת דמו חשובה לחייב עליו משום פיגול כמו אם קרבו מתיירו בהכשר), וחוף למקומו כשר הואיל והוקש לחוף לזמנו, ופסולים שקבלו או זרקו כשר בכהנים הראויים לעבודת ציבור), והגמ' שואלת איך דנים דבר שלא נעשה בהכשר מדבר שנעשה בהכשר, ובהכרח שלומדים מ"זאת תורת העולה", והנ"ל הוי אסמכתא בעלמא.

סיכום הסוגיא: בקדשים **דבר הלמד בהיקש** אינו חוזר ומלמד בהיקש, ויש מחלוקת אם הוא חוזר ומלמד בגז"ש או בק"ו, והגמרא מסתפקת אם הוא חוזר ומלמד בבנין אב. **דבר הלמד בגז"ש** יש מחלוקת אם הוא חוזר ומלמד בהיקש, והוא חוזר ומלמד בגז"ש או בק"ו, ויש ספק אם הוא חוזר ומלמד בבנין אב. **דבר הלמד בבנין אב** הגמרא מסתפקת אם הוא חוזר ומלמד בהיקש או בגז"ש או בק"ו או בבנין אב, ולתוס' הוא חוזר ומלמד בק"ו או בבנין אב.

שפיכת שיריים ליסוד

בחטאות הפנימיות

לאחר זריקת דם הקרבנות צריך לשפוך את שיירי הדם על גג היסוד, והיינו על הריבוע התחתון של המזבח שהיה בולט אמה מהמזבח והיה נראה כמו איצטבא (-ספסל) בתחתית המזבח. והנה רוב הקרבנות מקום זריקת הדם הוא על המזבח החיצון, ובהם פשוט יותר שיירי הדם ניתנים ג"כ על המזבח החיצון, ולהלן יבואר שגם חטאות שמקום הזאת דמם הוא בהיכל (שבע הזאות כנגד הפרוכת וארבע הזיות על קרנות המזבח הפנימי), שיירי הדם ניתנים ביסוד מזבח החיצון, וכן יבואר באיזה מקום ביסוד שופך את שיירי הדם, ואם שפיכת השיירים מעכבת את הכפרה. ולהלן נ"ג. יבואר מקום נתינת שיירי הדם של החטאות החיצוניות, וכן יבואר (נ"ד). האם ביסוד היה מסביב לכל המזבח או לא.

שיירי דם פר ושעיר של יוה"כ היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, דכתיב "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד" והיינו היסוד שפוגש ראשונה שהוא כנגד פתח ההיכל.

כתיב ג' פעמים "אל יסוד מזבח העולה" בפר כהן משיח ובפר העלם דבר של ציבור ובשעיר נשיא ולומדים מזה: א' שלא ישפוך ליסוד המזבח הפנימי, (דלא מיבעי לגופיה דנימא שכ"ש שכשר במזבח הפנימי, דמ"אשר פתח אהל מועד" נפקא). ב' שאין יסוד למזבח הפנימי. ג' שמה שקרב במזבח החיצון טעון שפיכת שייריים ליסוד אם נשאר דם בכלי.

נ"א: ולא בא ללמד שיתן את השייריים על המזבח החיצון, דלא נימא שצריך לתת שייריים דווקא במזבח שלא זרק עליו את הדם, שהרי אין יסוד למזבח הפנימי.

נ"ב: ולא בא ללמד שלמזבח של עולה יהא יסוד שיתן מתנות העולה כנגד היסוד, ולא בקרן מזרחית דרומית שאין לה יסוד, (והא דכתיב "אל יסוד מזבח העולה" היינו שיתן את הדם על גגו של היסוד, דכתיב "יסוד המזבח" – יסוד שהוא דומה למזבח, והיינו הגג של היסוד, ולא על זקיפת היסוד על דופן האמה התחתונה, שאף הדופן נקראת יסוד), דדבר זה לומדים כבר בק"ו, דאם שייריים של חטאת טעונים גג יסוד (לרבי ישמעאל אע"פ שאינם מכפרים, ולר"ע גם אינם באים לכפרה), כ"ש שהזריקה המכפרת טעונה גג יסוד.

לרב אדא בר אהבה הנ"מ במחלוקת רבי ישמעאל ור"ע היא **אם שייריים מעכבים** שמה שאמר ר"ע שאינם באים לכפרה היינו שאין ההזאות תלויות בהם. ולרב פפא לכו"ע שייריים לא מעכבים בחטאות ואפי' פנימיות, ונחלקו **אם מצוי חטאת העוף מעכב** שזה שיירי ההזאה, ואמנם יש תנא אחר שסובר בדעת רבי ישמעאל שמצוי אינו מעכב.

שפיכת שייריים ליסוד בפר יום הכיפורים- לרבי לומדים דין שפיכת שייריים ליסוד בפר יום הכיפורים מדכתיב כהן משיח "ואת כל דם הפר ישפוך". ולרבי ישמעאל לומדים דין זה מק"ו, דאם קרבן שאין חובה להכניס דמו לפניו כגון פר כהן משיח שאין מצוה לחטוא ולהביא חטאת טעון שפיכת שייריים ליסוד, ק"ו קרבן שהוא חובה. ואמנם אינו לעיכובא, דכתיב "וכלה מכפר את הקודש". ולר"ע אפשר ללמוד בק"ו שאם קרבן שדמו אינו נכנס לפני ולפנים לא לחובה וגם לא למצוה כגון שעיר שיא וחטאת יחיד טעון שפיכת שייריים ליסוד, כ"ש שמי שדמו נכנס לפני ולפנים חובה שהוא טעון שפיכת שייריים ליסוד.

שפיכת שייריים ליסוד בפר כהן משיח- פר כהן משיח טעון שפיכת שייריים ליסוד, ק"ו משעיר נשיא, דאם קרבן שאין דמו נכנס לפניו טעון יסוד, כ"ש קרבן שיש חובה להכניס את דמו לפניו שיהא טעון יסוד. אמנם זה אינו מעכב, דכתיב "ואת כל דם הפר ישפוך" שינה הכתוב

משאר עבודות דכתיב בהם ולקח והזה וכדו', לומר שאינו מעכב.

נ"ב: חטאת שדמה ניתן למטה אינה נאכלת, דכתיב "הכהן המחטא אותה". ופסוק זה נצרך כדי שלא נאמר שכמו שקרבן שטעון מתן ארבע מועילה בדיעבד מתנה אחת, דכתיב "ודם זבחין ישפך (-שפיכה אחת) על מזבח" וגו' "הבשר תאכל", ה"ה הניתנים למעלה מחוט הסיקרא שנתנם למטה מהני בדיעבד. ואין ללמוד ממה שדמים הניתנים למטה שנתנם למעלה לא כיפר, ד"ל שרק שם לא כיפר כיון שאין סופם למעלה, משא"כ הניתנים למעלה ששייריהם ניתנים למטה ליסוד. ואין להוכיח מדמים הניתנים בפנים ששייריהם ניתנים בחוץ ואם נתנם בתחילה בחוץ לא כיפר, דשאני התם שאין מזבח הפנימי ממרקם אלא טעונים עוד עבודה, ואילו חטאת קרנות ממורקות אותה.

רמי בר חמא רוצה לפרש שמה שלא סיים כשנתן בפנים, משום דס"ל ששייריים מעכבים. ורבא דוחה דא"כ נלמד ק"ו שאם הפנימיים ששייריהם חובה בחוץ, אם נתן בתחילה בחוץ לא כיפר, כ"ש שהניתנים למעלה שאין שייריהם חובה למטה, שאם נתן בתחילה למטה לא כיפר. ולכן רבא מפרש שהכונה שאין מזבח הפנימי ממרקם אלא הפרוכת, וכיון שטעונים ב' עבודות בפנים חמירי.

מתנות פר ושעיר של יוה"כ - כתיב "וכלה מכפר", לר"ע לומדים מזה שאם כיפר כילה ואם לא כיפר לא כילה, ולרבי יהודה לומדים מזה שאם כילה כיפר ואם לא כילה והיינו שחיסר אחת מכל המתנות לא עשה ולא כלום. ונחלקו ריו"ח ורבי יהושע בן לוי אם נחלקו במשמעות דורשין בלבד ולכו"ע שייריים אינם מעכבים, או שנחלקו אם השייריים מעכבים.

לדברי הסובר ששייריים מעכבים אם נשפך הדם מביא פר אחר ומתחיל בפנים.

דיני חטאות החיצוניות

לאחר שלמדנו 'איזהו מקומן' של עבודות חטאות הפנימיות (פר העלם דבר של ציבור ושל כהן משיח, ושעירי עבודת כוכבים, ופר ושעיר של יום הכיפורים), עוברת הגמרא לבאר את מקום עבודות חטאות החיצוניות, שהם השעירים שמביאים עבור הציבור בראשי חדשים ובמועדות (פסח שבועות ראש השנה יוה"כ וסוכות וחטאת הבאה בשבועות עם מנחת שתי הלחם), וכן חטאות שהיחידים מביאים, על לאו שזדונו כרת, וקרבן עולה ויורד, וחטאות נזיר ומצורע.

נ"ג. שחיטה קבלה זריקה ואכילה - חטאות יחיד, וכן חטאות הציבור והיינו שעירי ר"ח ומועדים שהם על המזבח החיצון, שחיטתם בצפון, וקבלת הדם בכלי שרת בצפון, וזריקת הדם היא ד' מתנות על ד' קרנות, והיינו שעולה בכבש כיון שהדם ניתן למעלה על הקרנות ובאצבע, ולא בזריקה מן הכלי למזבח כמו בכל שאר הדמים שניתנים למטה מחוט הסיקרא כאשר הכהן עומד על הרצפה ולא על הסובב,

ומהכבש הוא פונה לסובב, ונותן מהדם על קרן דרומית מזרחית שאותה הוא פוגש ראשונה, דכל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין ומשמם הוא מסובב את המזבח כשפניו למזבח, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, ונותן את שיירי הדם על היסוד הדרומי. ונאכלים לפניו מן הקלעים - בחצר המשכן שהיה מוקף קלעים, ובבית המקדש לפני מחומת העזרה, דכתיב "במקום קדוש יאכל בחצר אהל מועד", לזכרי כהונה דכתיב "הכהן המחטא אותה יאכלנה" לאפוקי נשים שאין ראויות לחיטוי, בכל מאכל ולא דווקא צלי, ליום ולילה כדילפינן לעיל ל"ו. מדכתיב "ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל", ובקדשים הלילה הולך אחר היום, ורבנן עשו סייג שלא לאכול אלא עד חצות כדי להרחיק את האדם מעבירת כרת כמבואר בריש ברכות שכל הנאכלים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר ואמרו חכמים לאכול עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

צורת נתינת הדם - לרבי אלעזר ברבי שמעון היה נותן את דם החטאת דווקא בגופה של קרן -אמה על אמה ברום אמה שבראש המזבח, ורק בעולת העוף היה נותן מחוט הסיקרא ולמעלה, ולרבי גם חטאת בהמה יכול לתת מחוט הסיקרא ולמעלה, (דכתיב "וההראל ארבע אמות ומהאריאל ולמעלה" והיינו שרשות הקרנות הוא ד' אמות והיינו עד חוט הסיקרא). והיה טובל בדם שבמזרק את אצבעו המיומנת שביד ימין והיינו האצבע הסמוכה לאגודל, ומושך את הדם מהאצבע ע"י האגודל והאצבע הקטנה כדי שכל הדם יפול למזבח, ויורד על חודה של קרן עד שנגמר הדם באצבע, וכך היה עושה בכל קרן וקרן. ונחלקו בדעתו ריו"ח ורבי אלעזר אם בדיעבד מועיל אם נתן על האמה הסמוכה לקרן באחד הצדדים, או לא.

חוט הסיקרא - חוט של סיקרא היה מקיף את המזבח כחגורה, כדי להבדיל בין דמים העליונית לדמים התחתונים, דכתיב "והיתה הרשת עד חצי המזבח".

מקום שפיכת שיירי דם החטאת -

לת"ק אע"פ ששיירי דם חטאות הפנימיות היה ניתן על יסוד מערבי, מ"מ הא דכתיב בחטאת החיצונה "אל יסוד המזבח" היינו יסוד דרומי, שכמו שביציאתו מן ההיכל היה נותן את השייריים בסמוך לו, כך כשהיה יורד מן הכבש היה נותן את השייריים בסמוך לו.

לרבי ישמעאל גם בחטאות החיצונות היה נותן את השייריים על היסוד המערבי, דילמד סתום חיצונות מן המפורש פנימיות.

לרשב"י גם חטאות הפנימיות היה נותן על היסוד הדרומי, דס"ל שכל המזבח היה בצפון וכשהיה יוצא מן הפתח היה רואה לפניו את היסוד הדרומי, וי"א דס"ל שכל הפתח היה בדרום המזבח, ואין חילוק בין הלישנות.

מקום עבודות העולה

נ"ג: העולה היא קודש קדשים להפסל ביוצא ובטבול יום ובמחוסר כיפורים ומועלים בה, (ושנה התנא דין זה משום שלא כתוב עליה בפסוקים

שהיא קדשי קדשים, ומ"מ היא קדשי קדשים שהרי כולה לגבוה, ואפילו בקדשים קלים הדם והאימורים הם קדשי קדשים), ושחיטתה בצפון, וקבלת דמה בכלי שרת בצפון, וטעונה הפשט וניתוח, וכולה כליל לאישים.

נתינת המתנות של העולה-

במתני' איתא שבעולה נותן שתי מתנות שהם ארבע בקרן מזרחית צפונית ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון.

שיטת רב שכל מתנה נותן ברוח אחת של קרן וחוזר ונותן ברוח השניה של הקרן, ואח"כ היה עושה כך גם בקרן שכנגדה באלכסון, וכשיטת רבי ישמעאל בברייתא, ואיתא התם שלומדים דין זה מדכתיב "סביב" גם בחטאת המילואים, ושם היה מפסיק בד' מתנות, ממילא ה"ה הכא. ואף ששם נתנו ד' מתנות על ד' קרנות, הכא הרי בעולה נותן את המתנות מעל היסוד, ואין יסוד לקרן מזרחית דרומית, מפני שחלק זה היה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של בנימין, דרצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין, (והיה בנימין מצטער בכל יום לנוטלה דכתיב "חופף עליו כל היום", ולכן זכה בנימין ונעשה אושפיזין לקב"ה דכתיב "ובין כתפיו שכן"). חלקו של יהודה היה במזרח, הר הבית (בכניסתו), והלשכות שבו, ועזרת נשים כולה, וי"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל (עזרת ישראל), וי"א אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים (עזרת כהנים), עד המזבח, וכן מצידו הדרומי של המזבח היה של יהודה, והמזבח היה אוכל אמה ממזרח ואמה מדרום מחלקו של יהודה, ושם היה היסוד ראוי להיות, אלא שבפועל היסוד היה נכנס רק אמה למזרח ואמה לדרום שהם היו מחלקו של בנימין.

לשיטת שמואל נותן ב' מתנות, וכל מתנה היא כמין גמא שזורק לפינה והדם מתפשט לשתי רוחות הפינה, וכן איתא בברייתא בשיטת ת"ק, ואיתא התם דכתיב "סביב" דמשמע שיקיף את המזבח כחוט, וכת"ב "וזרקו" ואין זריקה אלא מרוחק, וא"א להקיף כחוט אלא באצבע ובנגיעה, ומזה יודעים שכך צורת הזריקה.

נ"ד. הקרבת עולת העוף- היה מולק את ראשה ממול ערפה, ומבדיל את ב' הסימנים (דלא כחטאת שהיתה בסימן אחד), וממצה את דמה על קיר המזבח ע"י דחיקתה בקיר. וכיון שלא היה שם יסוד, ואין לומר שהדם היה נופל על הקרקע לאיבוד, צ"ל שהאוויר היה של בנימין ורק הקרקע היתה של יהודה והיה למעלה מג' בליטה קטנה לקבל בה את דם עולת העוף, אבל אין שמו יסוד להכשיר לתת כנגדו מתן דמים הניתנים כנגד היסוד, דאין יסוד אלא המיוסד בארץ.

היסוד בצד מזרח ודרום

ארבעה חלקים היו לגובה המזבח, החלק התחתון היה ל"ב על ל"ב אמה בגובה אמה, (ומעליו היה ה'סובב' שהיה ל' על ל' אמה בגובה חמש אמות, וחלק המזבח מהסובב עד גג המזבח שהוא מקום המערכה היה כ"ח על כ"ח אמה בגובה שלש אמות, והקרנות היו בולטים עוד אמה, ס"ה עשר אמות), ועליו היו נותנים את שיירי דם הקרבנות. ולהלן יבואר האם היסוד היה מקיף את כל המזבח או לא.

רב סובר שלא היה כלל יסוד בקרן מזרחית דרומית, דהא דכתיב "בנימין זאב יטרף" מתרגם באחסנתיה יתבני מדבחא.

ללוי לא היה יסוד בדמים והיינו שלא היו נותנים דם בחלקו של יהודה, אבל היה יסוד גם שם, ולדבריו התרגום הוא באחסנתיה יתבני מקדשא, והיינו מקום המקודש לדמים.

הגמ' מביאה ברייתא שמבואר בה שהיסוד היה בצד צפון ומערב, ובדרום ובמזרח היתה אמה אחת. והגמ' אומרת שללוי צ"ל שאמה אחת מתוכם היה כשר לשיירי הדם, אבל באמת היה יסוד מסביב לכל המזבח.

הגמ' מביאה ברייתא שמבואר בה שהמזבח היה ל"ב אמה על ל"ב אמה, והגמ' אומרת שלרב צ"ל דהיינו בצדדים שהיה יסוד, ולא בכל הצדדים. והא דאיתא בגמ' שהכבש היה מעל היסוד, היינו מעל מקום היסוד.

והא דתניא שבנית המזבח במקום היסוד היתה ע"י מלבן של ל"ב על ל"ב וגובהו אמה, והיו מביאים חלוקי אבנים לחים גדולות או קטנות, ומביאים סיד וקוניא וזפת וממחים ושופכים, ומבואר שהיה יסוד בכל הצדדים, דאין לומר שחתכו אח"כ, שהרי בעינן "אבנים שלימות" וא"א לסתירה להיות חלקה בלי פגימות, לרב צ"ל שבמזרח ובדרום היו מניחים חתיכת עץ, וכמו שהיו עושים באבני הקרנות שהיו חלולות שהיה בארבעתם נקבים עמוקים כדי שדם החטאת יבלע בתוכם. (ומעל האמה התחתונה היו מניחים מלבן ל' על ל' בגובה חמש אמות, ומביא חלוקי אבנים וכו', וזהו הסובב, ומעל זה היו מניחים מלבן כ"ח על כ"ח בגובה שלש אמות, ומביא חלוקי אבנים וכו', וזהו מקום המערכה, ולמעלה היה מניח מלבן אמה על אמה ומביא חלוקי אבנים וכו', וכן היה עושה בכל קרן וקרן).

נ"ד: מקום המקדש- בכל נחלות השבטים כתיב וירד ועלה הגבול וכו', ואצל בנימין כתיב רק ועלה הגבול, משמע שיבנו במקום הגבוה ביותר שהוא עין עיטם, ומאיך כתיב "ובין כתפיו שכן" ולכן בנוהו בירושלים, ואב"א משום דגמירי שהסנהדרין יהיו בחלקו של יהודה והשכינה סמוכה בחלקו של בנימין. והא דכתיב "וילך דוד ושמואל וישבו בנזירות ברמה" היינו שהיו יושבים ברמה עירו של שמואל ועוסקים בחיפוש המקום שקבעה התורה לבנית נזיו של עולם, עד שמצאו את מקום המקדש וכו"ל. וכן כתיב "זכור ד' לדוד וכו' עד אמצא מקום וכו', הנה שמענוה באפרתה (בספר יהושע שהוא משבט אפרים) מצאנוה בשדה יער" (בנימין דכתיב ביה "בנימין זאב יטרף"), ועל דבר זה נתקנא דואג בדוד.

דיני זבחי שלמי ציבור ואשמות

ישנם ששה סוגי אשמות, אשם גזילות, אשם מעילות בנהנה מן ההקדש, אשם שפחה חרופה בלא על שפחה כנענית המיועדת לעבד עברי, אשם נזיר שנטמא במת, אשם מצורע, אשם תלוי במי שיש ספק אם עבר בשוגג על לאו שיש בו כרת.

זבחי שלמי ציבור (-כבשי עצרת), ואשמות, שחיטתם בצפון, וקבלת דמם בכלי שרת בצפון.

נ"ה. בברייתא איתא שלומדים שלמי ציבור מדכתיב גבי שתי הלחם "ועשיתם שעיר עיזים לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים". ור"ב שואל שהרי חטאת עצמה נלמדת מעולה, ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. ולכן אומר ר"ב שלומדים מדכתיב "ותקעתם בחצוצרות" על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ששלמי ציבור שהרי לא אומרים שיר על קרבן יחיד הם קדשי קדשים ונפסלים בטבול יום וביוצא, ומקומם בצפון כמו עולה, ומההיקש לחטאת לומדים ששלמי ציבור נאכלים לזכרי כהונה כחטאת. (ואמנם איל נזיר אע"ג דהוקש לחטאת אין ללמוד שנאכל לזכרי כהונה, שהרי כתוב "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל", דמשמע שאת שאר האיל אוכלים הבעלים. ואמנם קשה שאת הזרוע יאכלו רק זכרי כהונה, ואב"א כיון שהזרוע נקראת קדשים ולא קדשי קדשים אין ללומדה מחטאת. ולא הוקש איל נזיר לחטאת אלא לומר שאם הנזיר גילח על אחד מג' קרבנותיו יצא יד"ח תגלחת).

נותן מן הדם ב' מתנות שהם ארבע, ונאכלים לפניו מן הקלעים, לכהנים זכרים, בכל צורת מאכל, ליום ולילה עד חצות.

דיני תודה ואיל נזיר ושלמים

התודה ואיל נזיר הם קדשים קלים ואין בהם מעילה.

שחיטתם בכל מקום בעזרה ואינם טעונים צפון.

דמם טעון ב' מתנות שהם ארבע.

נאכלים בכל העיר, לכל אדם אף לזרים, בכל צורת מאכל.

זמן אכילתם- תודה ואיל נזיר נאכלים ליום ולילה עד חצות, ושלמים לשני ימים ולילה אחד.

המזורם מהם (-חזה ושוק וד' חלות מן התודה, וחזה ושוק וזרוע בשלה וחלת מצה ורקיק מאיל נזיר, וחזה ושוק מן השלמים). דינו כמו הקרבן עצמו, אלא שהמזורם אינו נאכל ע"י הבעלים אלא נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם.

מקור הדין שהם נאכלים בכל העיר- כתיב "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור", ולמד רבי נחמיה מדלא כתיב מקום קדוש שהכונה למקום שהוא טמא בטומאת זב וטהור מטומאת מצורע, והיינו מחנה ישראל, שהמצורע משתלח חוץ לג' מחנות, וזב נכנס למחנה ישראל. והא דלא אמרינן שהכונה למחנה לויה שהוא טמא מטומאת מת וטהור מטומאת זב, משום דכתיב לגבי המנחה "ואכלתם אותה במקום קדוש" ולא אחר במקום קדוש, והיינו במחנה לויה, וא"כ מקום טהור היינו מחנה ישראל. (ואין לומר שמ"אותה" היינו לומדים שמותר לאכול מחוץ למחנה ישראל, ומ"מקום טהור" לומדים שרק במחנה ישראל מותר, משום דא"כ נלמד

להכניסה למחנה לוי, ועוד דליכא למימר שמותר לאכול חוץ למחנה ישראל, דהא כתיב "לא תוכל לאכול בשעריך".

נ"ה: מקור הדין ששחיטת קדשים קלים בכל מקום בעזרה, ועוד מדיני העזרה-

כתיב "ושחטו פתח אהל מועד", וכתיב ב' פעמים "ושחט אותו לפני אהל מועד", מזה אנו לומדים להכשיר את כל הרוחות בקדשים קלים. לת"ק חד קרא לדין "פתח" אהל מועד שיהיה פתוח, (ולאפוקי לפני שנפתחו הדלתות או קודם שהעמידו את המשכן או אחר שפירקוהו), וחד קרא להכשיר צדדים - כל רוחב העזרה ולא רק כנגד הפתח, וחד קרא לפסול צידי צדדים כגון לשכות, וצפון לא איצטרין קרא, דאם קדשי קדשים שפסולים בשאר צדדים כשרים בצפון, כ"ש קדשים קלים שהוכשרו בשאר צדדים שהם כשרים בצפון. ולר"א חד קרא לדין פתח אהל מועד, וחד להכשיר צפון (דאם קדשי קדשים לא הוכשרו ברוחות שהוכשרו קדשים קלים, כ"ש שקדשים קלים לא יוכשרו ברוח שהוכשרה לקדשי קדשים), וחד להכשיר צדדים, ולפסול צידי צדדים לא בעי קרא.

מה נקרא פתוח - מוגף כנעול דמי. וילון דינו כפתוח דלצניעותא בעלמא עביד. והגמ' מסתפקת מה הדין בגובהה אם היה מפסיק בין הפתח לשחיטה איזה דבר המונח בפתח.

שני פשפשים (-פתחים קטנים) היו בבית החליפות והיה גובהם ח' אמות, (שאף שהפתחים היו בגובה כ' אמה וברוחב עשרה, פשפשים שאני שלא היו לכניסה ויציאה), ונעשו כדי להכשיר את כל העזרה לשחיטת קדשים קלים דבעינן לפני אהל מועד, והיו פתוחים בקרן זווית בפניה צפונית מערבית ובפניה דרומית מערבית כדי להכשיר גם את הצדדים, ולול כמין חלון קטן היה אחורי בית הכפורת כדי להכשיר את העזרה כולה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים.

נ"ו: גבולות העזרה - לשמואל אין חייבים על כניסה בטומאה אלא אם נכנסו לתוך חלל העזרה, שאורכה קפ"ז ורוחבה קל"ה, (ושם כהנים אוכלים קדשי קדשים ושוחטים קדשים קלים), וחלל החלונות שבחומות העזרה סביב מבנים ועובי החומה מלמעלה כלפנים. והלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, לא היה תוכם קודש לענין טומאה אלא מדרבנן, דלא נתקדשו בשירי מנחה ובשיר של פגעים ובאורים ותומים שקידשו בהם את העזרה בהליכה סביב, ולא היו שוחטים שם קדשים קלים ואפי' כנגד הפתח, משום דלא קדיש, דבעינן "לפני אהל מועד" למעוטי צידי צדדים, אמנם לענין אכילת קדשי קדשים ושירי מנחה היה תוכם קודש, דכתיב "במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוה" התורה ריבתה חצרות הרבה לאכילה, ואפי' במקום שאינו כנגד הפתח אפשר לאכול, (ורק בקרבנות המילואים היה גזה"כ לאוכלו בפתח אהל מועד).

דם נפסל בשקיעת החמה דכתיב "ביום הקריבו את זבחו", שתהא הקרבה וזביחה ביום אחד, ולא מועילה הלנה בראש המזבח להכשיר זריקה למחר.

נ"ז: דין אור ליום השלישי בשלמים-

שלמים אינם נאכלים אור ליום השלישי, דאף שזבחים הנאכלים ליום אחד נאכלים בלילה שאחריהם, בשלמים הא כתיב "והנותר עד יום השלישי" בעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי, ומ"מ אינו נשרף עד הבוקר, אף שזבחים הנאכלים ליום אחד תיכף לאכילה שריפה, דכתיב "ביום השלישי באש ישרף" ביום אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה.

המחשב בשחיטת שלמים לאוכלם אור ליום השלישי, לחזקיה הקרבן כשר ולא חשיב חוץ לזמנו, שהרי בזמן זה עדיין לא יצא דינם לשריפה עד הבוקר, ולרבי יוחנן הקרבן פסול שהרי בזמן זה אינו ראוי לאכילה. וכן נחלקו באוכל שלמים אור ליום השלישי לחזקיה פטור מקרבן שגגת נותר כיון שלא יצא דינם לשריפה הלכך לאו נותר הוא, ולרבי יוחנן חייב כיון שנדחו מאכילה. ובברייתא מבואר כדברי רבי יוחנן ששלמים מחשבים לעשותם פיגול בדמם אם שחט ע"מ לזרוק דמם משתשקע החמה, (ובאימוריהם-אם שחט ע"מ להקטיר אימוריהם משיעלה עמוד השחר של היום הראשון, ובבשרם אם שחט ע"מ לאכול מבשרם משתשקע החמה של היום השני. וקדשים הנאכלים ליום אחד מחשבים בבשרם ובאימוריהם משיעלה עמוד השחר, ובדמם משתשקע החמה).

דיני בכור מעשר בהמה ופסח

הבכור והמעשר בהמה והפסח הם קדשים קלים. שחיטתם בכל מקום בעזרה.

זריקה - דמם טעון מתנה אחת דלא כתיב בהו סביב, ובלבד שיתן כנגד היסוד -במקום שיש תחתיו יסוד, למעוטי מזרח ודרום. והיינו כריה"ג שלומד מדכתיב "חלבם" ו"דמם" שבכור מעשר ופסח טעונים מתן דמים ואימורים לגבי מזבח. (אבל לרבי ישמעאל דם הפסח בשפיכה, דכתיב "ודם זבחך ישפך"). והא דבעינן יסוד ילפינן זריקה זריקה מעולה, ובעולה כתיב "אל יסוד מזבח העולה", והא דלא בעינן שתי מתנות שהם ארבע כעולה דכתיב בה "סביב", משום דעולה וחטאת הוו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים אפילו בגזירה שוה, ולמ"ד מלמדים הוי אשם שלשה, וג' כתובים לכו"ע אין מלמדים.

אכילת בכור מעשר ופסח-

הבכור נאכל לכהנים דכתיב "ובשרם יהיה לך", והמעשר לכל אדם דלא מצינו בתורה שיתן לכהן, ונאכלים בכל העיר דכתיב "והבאתם שמה וגו' ואת מעשרותיכם" בשתי מעשרות הכתוב מדבר, מעשר דגן ומעשר בהמה, בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד. ר"ט למד זמן אכילת בכור משלמים, שהרי שניהם קדשים קלים, ושאל ריה"ג שנלמד מחטאת ואשם שהם מתנה לכהן ונאכלים ליום

ולילה, וענה לו ר"ט שחטאת ואשם באים על חטא, משא"כ בכור ושלמים, ושאלו ריה"ג שחטאת ואשם ובכור הם מתנה לכהן ואינם באים בנדר ונדבה, משא"כ שלמים.

נ"ז: ר"ע למד מדכתיב "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין", הוקש בכור לשלמים לומר שנאכל לשני ימים ולילה, ואין משיבין על ההיקש. ושאלו ריה"ג שנלמד מחזה ושוק של תודה שנאכלת ליום ולילה, ואמר ר"ע שאפשר ללמוד מ"לך יהיה" הוסיף הכתוב הויה אחרת בבכור. ואמר רבי ישמעאל שאין להקשות מחזה ושוק של תודה, דדבר הלמד מהקש אינו חוזר ומלמד בהקש, ונתינת חזה ושוק לכהנים בתודה נלמד מהקש, (ור"ע סובר דמ"מ זמן אכילתו אינו נלמד מהקש, ו"היינו ודבר אחר" חוזר ומלמד בהקש, ובהזאות פר ושעיר של יוה"כ דכתיב "וכן יעשה לאהל מועד", לר"ע לומדים שכשם שמזה לפני ולפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר ומדם השעיר כך מזה בהיכל אע"פ שלא הכל נכתב במפורש, ולרבי ישמעאל לומדים מקומות מהדדי, או שבאותו הקש לומדים חוץ מפנים), ומ"לך יהיה" לומדים שבכור בעל מום ניתן לכהן, ור"ע לומד דין זה מ"ובשרם" ולרבי ישמעאל "ובשרם" היינו של הנך בכורות בכור שור וכשב וכו'.

נ"ז: כתיב "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה" ולומדים מ"תביאו" שגם לחמי תודה שיעורים עשרון לכל חלה, ואף שבשתי הלחם שיעור הכל הוא שני עשרונים, לחמי תודה חמץ שיעורים עשרה עשרונים דכתיב "תהינה", ועשרה עשרונים למצה לומדים מ"על חלות לחם חמץ" כנגד חמץ הבא מצה, ולרבי ישמעאל שדבר הלמד היינו ודבר אחר אין חוזר ומלמד בהקש, לומדים עשרה עשרונים למצה מדכתיב "תביאו" יתירא.

אכילת הפסח - הפסח אינו נאכל אלא בלילה דכתיב "בלילה הזה", ונאכל דווקא למנוייו שנמנו בדמי לקיחתו דכתיב "לפי אכלו תכוסו", ונאכל דווקא צלי. לתנא דמתני' והיינו רבי אלעזר בן עזריה הפסח נאכל עד חצות מדאורייתא, דילפינן מ"בלילה הזה" דכתיב באכילתו ובמכת בכורות, אבל לר"ע אפשר לאכול עד הבוקר, דכתיב "ואכלתם אותו בחפזון" עד שעת חפזון שנחפזו ללכת והיינו בבוקר, דכתיב "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, ומ"בלילה הזה" לומדים שאינו נאכל ביום.

קדשי קדשים

קדשי קדשים ששחטם במזבח, והיכן

בעזרה עמד המזבח

לאחר שנתבאר בפרק הקודם איזהו מקומם של עבודת כל הזבחים, ונתבאר שקדשי קדשים מקום שחיטתם הוא בצפון העזרה, יבואר להלן מה הדין כששינה במקום שחיטת קדשי קדשים, וכן יבואר בפרק זה מדות המזבח החיצון ומקומו בעזרה, ומקום עשיית המנחות וקרבתן של עופות.

נ"ח. מתני' - קדשי קדשים ששחטם בראש המזבח, לרבי יוסי דינא כאלו נשחטו בצפון, ולרבי יוסי ברבי יהודה כשרים רק אם נשחטו מחצי המזבח ולצפון.

רב אסי אמר בשם רבי יוחנן שלרבי יוסי כל המזבח היה בצפון, וקמ"ל דלא בעינן שחיטה דווקא "על ירך המזבח".

רבי זירא שואל דא"כ רבי יוסי ברבי יהודה סובר שחצי המזבח עומד בצפון וחצי המזבח עומד בדרום, וזה לא יתכן שהרי רב אסי עצמו אמר בשם רבי יוחנן שרבי יוסי ברבי יהודה דס"ל שאפשר לשחוט קדשי קדשים מחצי המזבח ולצפון, מודה שאם שחטם כנגד המזבח בקרקע השחיטה פסולה, והיינו אם קיצרו את המזבח ושחטו במקום שהיה המזבח, ובהכרח שכל המזבח נמצא בדרום ולכן השחיטה פסולה, דאל"כ היה לו להכשיר שהרי שחט בירך המזבח בצד צפון, אבל אם שחט על האמה של היסוד או על האמה של הסובב זה חלק מהמזבח שרבי יוסי ברבי יהודה מכשיר בחציו הצפוני, ואם עשה מחילה מתחת המזבח אין המזבח כשר, דכתיב "מזבח אדמה תעשה לי" שיהא מחובר באדמה ולא ע"ג מחילות ולא ע"ג כיפין. ואין לומר שכוונתו לשחיטה ברצפה הסמוכה למזבח בסמוך לחלקו הצפוני מצד מזרח או מערב של המזבח, דא"כ לא היה יכול רבי זירא להקשות שמדברי ריו"ח מוכח שלרבי יוסי ברבי יהודה המזבח עמד כולו בדרום, דאפילו אם הוא עמד בצפון אין לשחוט בצידו המזרחי או המערבי, דס"ל לרבי יוסי ברבי יהודה (לעיל כ"ו). ד'צפון' לשחיטת קדשי קדשים היינו רק בין המזבח לכותל העזרה, אבל שלא כנגד המזבח פסול אפילו אם שחט בסמוך לכותל העזרה.

רב אסי מבאר ששניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב "וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך", לרבי יוסי כולו ראוי לשחיטת עולה וכולו ראוי לשחיטת שלמים, דקדושת צפון עליו מגזירת הכתוב, ועולה שחיטתה בצפון, וכן שלמים כשרים אף בצפון, (ובעי קרא לשלמים כדי שלא נאמר שדווקא עולה שמקומה דחוק כיון ששחיטתה דווקא בצפון ולפעמים יש עולות מרובות כשרה בראש המזבח, ולא שלמים), ולרבי יוסי ברבי יהודה חציו לעולה וחציו לשלמים, (דאי כולו כשר לעולה כ"ש שכשר לשלמים).

רבי זירא רוצה להביא מקור לדברי רבי יוחנן (שלרבי יוסי כל המזבח עומד בצפון), מהא דמבואר במתני' שמערכה שניה של קטורת שהיתה בסמוך למערכה הגדולה, וממנה נטלו גחלים כדי להכניסם למזבח הפנימי ג' קבין בכל בוקר ובכל ערב להקטיר עליהם קטורת, היתה כנגד קרן מערבית דרומית, במרחק ד' אמות מן הקרן לכיוון צפון, (והיו מביאים לשם עצי תאנה יפים מדיר העצים, ולקחו תאנה מפני שעל ידה באה תקנה לאדם הראשון ע"י עשית החגורות), בחול היו מביאים חמש סאין גחלים באומד (-עצים שלפי אומד הדעת יספיקו לחמש סאין גחלים, כדי לחתות במחתה של סאה ולערוות ממנה למחתה של ג' קבין), ובשבת ח' סאין גחלים באומד, מפני שהיו נותנים שם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים, אבל במזבח הפנימי היו מקטירים רק

קטורת בוקר וערב, דכתיב "לא תעלו עליו קטורת זרה"). ולכאורה צ"ב מדוע קבעו אם מקום המערכה שניה של קטורת דווקא במקום הנ"ל.

נ"ח: וצ"ל דהנה רבי יוסי אמר שכל דבר שניטל מבפנים להנתן בחוץ, והיינו ב' בזיכי לבונה של לחם הפנים שניטלים מהשלחן העומד בפנים, ניתן במקום הסמוך ביותר לפנים, דגמרי משיריים דכתיב בהו "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד". וכל הניטל מבחוץ להנתן בפנים, והיינו גחלים שבכל יום הניטלים ממערכה שניה של קטורת להנתן על המזבח הפנימי, ניטל מהמקום הסמוך ביותר לפנים, דגמרי מגחלים של יום הכיפורים שמכניסים אותם במחתה לפני ולפנים להקטיר עליהם מלא חפניו קטורת סמים דקה, דכתיב בהו "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ד' " והיינו שנוטלים את הגחלים מהמקום במזבח שהוא לפני ד', ומשמע שאין כל המזבח לפני ד', והיינו צד מערב של המזבח החיצון.

אשר על כן אם סובר רבי יוסי שכל המזבח היה בדרום, א"כ היה צריך להעמיד את המערכה במרחק של כ"ז אמות מצידו הדרומי דרך חמשת האמות הצפונית של המזבח היו כנגד פתח ההיכל, ואף אי נימא דס"ל שקדושת האולם וההיכל הם קדושה אחת ו"לפני ד' " היינו גם כנגד פתח האולם, שהוא עודף על פתח ההיכל ה' אמות לכל רוח, עדיין היה צריך להעמיד את המערכה במרחק כ"ב אמות מצידו הדרומי. ואי נימא שחצי מהמזבח היה בדרום וחצי בצפון, היה צריך להעמיד את המערכה י"א אמות מצידו הדרומי, ואף אי נימא דס"ל שקדושת ההיכל והאולם הם קדושה אחת היה צריך להעמיד את המערכה ו' אמות מצידו הדרומי. ובהכרח שכל המזבח היה בצפון, והיה מרחיק ד' אמות אחד ליסוד אחד לסובב אחד לקרן ואחד למקום הילוך הכהנים, ולא היה מרחיק יותר מפני שרק ה' אמות היו כנגד הפתח. רב אדא בר אבהו דוחה שאפשר להעמיד את המשנה כרבי יהודה דס"ל שהמזבח היה עומד באמצע העזרה, ועשר אמותיו האמצעיות כנגד פתח ההיכל, וי"א אמה מכל צד, נמצא שכל המזבח מכון כנגד ההיכל חללו ועובי כתליו. ונימא דס"ל שקדושת ההיכל והאולם הם קדושה אחת, ולפי זה היה צריך להרחיק את המערכה שש אמות, והא דתנן שהיה מרחיק ד' אמות היינו חוץ מאמה של היסוד ואמה של הסובב. ובאמת י"ל שכך סבר רבי יוסי, אלא שרבי יהודה אמר כך להדיא.

נ"ט. רב שרביא דוחה שאפשר להעמיד כריה"ג דס"ל שכל המזבח היה בצפון. וכדמצינו שאמר ריה"ג דכיון דכתיב "ונתת את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח", והמזבח צריך להיות "פתח משכן אהל מועד" שלא יפסיק הכיור ביניהם, לכן היה נותנו לכיור בין האולם למזבח משוך מעט לצד דרום. ולפי זה בהכרח המזבח היה כולו בצפון ולכן היה הכיור משוך לדרום כדי שלא יפסיק בין המזבח לפתח, ולא היה אפשר לשים

את הכיור ממש בין האולם ולמזבח, דילפינן מ"צפונה" שיהיה צפון פנוי מכלים. ואין לומר דס"ל שכל המזבח היה בדרום, או שחצי היה בצפון וחצי בדרום, דא"כ היו שמים את הכיור בין האולם למזבח במקום שנגמר הפתח (ההיכל), ואם קדושת ההיכל והאולם היא קדושה אחת ופתח אולם כפתח ההיכל, היו שמים את הכיור במקום שנגמר פתח האולם).

שיטת ר"א בן יעקב שכל המזבח לא היה בצפון, דדריש "צפונה" שיהיה צפון פנוי אפי' מן המזבח.

דין מזבח שנפגם - לרב כל הקדשים שנשחטו כאשר המזבח פגום פסולים, דכתיב "וזבחת עליו" והיינו כשהוא שלם, שהרי לא היו שוחטים עליו ממש, אבל אלו שלא נשחטו עדיין לא נפסלו כשנפגם המזבח, דקסבר רב שאין בעלי חיים נדחים, ולרבי יוחנן פסולים, דקסבר בעלי חיים נדחים. וקדשים שהיו בקדושתם לפני שנבנה המזבח, נחשבים דחויים מעיקרא ויש מחלוקת אי הוי דיחוי, ואם היו קדושים לפני חורבן בית ראשון, בלאו הכי הם פסולים מפני שהם זקנים וזקן חולה ומזוהם פסולים לקרבן. וכל זה לגבי זריקת הדם, אבל לגבי קטורת אמר רב שאם נעקר המזבח מקטירים קטורת במקום המזבח. (וע"ע לקמן ס. דין אכילת קדשים כשהמזבח נפגם).

מה קידש שלמה, ומה היה גובה המזבח והקלעים שעשה משה

בזמן חנוכת בית המקדש הראשון שנבנה ע"י שלמה המלך, הקריב שלמה לשלמים עשרים ושנים אלף בקר ומאה ועשרים אלף צאן, ו"ביום ההוא קידש המלך את תוך החצר אשר לפני בית ד', כי עשה שם את העולה ואת המנחה ואת חלבי השלמים, כי מזבח הנחושת אשר לפני ד' קטן מהכיל". ולהלן יבואר את מה קידש שלמה, ומה הכונה שמזבח הנחושת היה קטן מהכיל, ומה היו מדות המזבח והקלעים שעשה משה.

כתיב "ביום ההוא קידש המלך תוך החצר וגו', כי מזבח הנחושת אשר לפני ד' קטן מהכיל".

לרבי יהודה דברים ככתבם שקידש את כל הרצפה בשיירי מנחה ובשיר לשם מזבח כדי שיהיה אפשר להקטיר עליה, והכונה שמזבח האבנים שעשה שלמה במקום מזבח הנחושת שעשה משה היה קטן מהכיל את העולות והשלמים שהקריבו לחנוכת המזבח.

נ"ט: ולרבי יוסי קידש שלמה את החצר לשם עזרה כדי להעמיד שם מזבח. ואין הכונה שהיה המזבח קטן מהכיל, אלא שהיה המזבח שעשה משה פסול בימי שלמה, ובא לפסלו לעולם מפני שסילקו, ותלה קוטנו בעולות אותו היום כדי לנקוט לישנא מעליא, שהרי מזבח שעשה שלמה לא היה קטן, דאם על המזבח שעשה משה כתיב "אלף עולות יעלה שלמה" בזמן שמזבח זה היה בגבעון, אף שהיה "חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב", וכיון שצריך להוריד אמה מכל צד לקרנות ואמה מכל צד

למקום הילוך הכהנים נמצאת המערכה רק אמה על אמה, (והיסוד והסובב לא מיעטו מאורכו ורוחבו מפני שהיו בולטים ממנו והיו מעשה רשת נחושת), א"כ כ"ש שעל המזבח שעשה שלמה שלרבי יוסי מקום המערכה היה כ' אמה על כ' אמה, שזה ארבע מאות פעמים אמה על אמה, יכלו להקריב "בקר עשרים ושניים אלף וצאן מאה ועשרים אלף", שהרי אמה על אמה הספיקה לאלף עולות, שהרי אש של שמים ממחרת לאכול.

ורבי יהודה לשיטתו שמזבח שעשה משה היה עשר על עשר, דילפינן מ"רבע" דהא דכתיב "חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב" היינו מאמצעיתו, כהא דכתיב ביחזקאל "והאריאל שתיים עשרה אורך בשתיים עשרה רוחב רבע" וכתוב "אל ארבעת רבעיו" לומר שמהאמצע היה מודד, דס"ל לרבי יהודה שדנים (מגז"ש רבע רבוע) חוץ מחוץ, ואין דנים חוץ מפנים. וא"כ לפי החשבון המזבח של שלמה היה צר מהכיל את הקרנות של שלמה, שאם מורידים מעשר על עשר אמה מכל צד לקרנות ואמה מכל צד להילוך הכהנים, נמצא מקום המערכה ו' על ו', שזה ל"ו פעמים אמה על אמה, נמצא שהמערכה של שלמה היתה רק פי אחד עשרה משל משה, ולא יכלו להקריב שם אלא י"א אלף עולות.

ס. ורבי יוסי לומד גז"ש רבע רבוע ממזבח הפנימי, שגובהו פי שניים מאורכו, והיינו שהמזבח החיצון של משה היה גובהו עשר אמות, והא דכתיב "ושלש אמות קומתו" היינו משפת סובב ולמעלה עד מקום הקרנות, ומהסובב ולמטה היה ו' אמות, דס"ל שדנים כלי מכלי שמזבח הנחושת ומזבח הזהב הם כלים, ואין דנים כלי מבנין. ולרבי יהודה היה גובה כל המזבח שלש אמות, שהרי גובה קלעי החצר היה חמש אמות, דכתיב "אורך החצר מאה אמה וקומה חמש אמות", ואין לומר שכל העם מבחוץ היו רואים את הכהן העובד עם העבודה שבידו, אבל מה שראו את הכהן ולא ראו את העבודה שבידו אין בזה בעיה. ולרבי יוסי קלעי החצר היו בגובה ט"ו אמות, דכתיב "קלעים חמש עשרה אמה", והא דכתיב

"וקומה חמש אמות" היינו משפת המזבח ומלמעלה.

רבא אומר שאף לרבי יהודה שכל הרצפה נתקדשה כמזבח, מ"מ **זריקת הדם צריכה דווקא מזבח ממש**, כדתינא שלרבי יהודה בהקדשת הפסח היה ממלא כוס מדם התערובות שעל הרצפה וזורקו על המזבח, ואם כל העזרה מקודשת לדמים, כבר יצא יד"ח זריקה, ואם נאמר שצריך שפיכה מכח אדם, למה לא שפך מהתערובות על הרצפה. והגמ' דוחה את הראיה, ד"ל שזרקו על המזבח למצוה מן המובחר.

אכילת קדשים כשהמזבח נפגם - מזבח שנפגם אין אוכלים בגינו מנחה וקדשים. דכתיב גבי מנחה "ואכלוה מצות אצל המזבח", והיינו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר, שהרי א"צ לאכול דווקא ליד המזבח דכל העזרה כשרה דכתיב במנחה "מצות תאכל במקום קדוש". וקדשי קדשים לומדים קודש קודש ממנחה, וקדשים קלים לומדים מדין בכור דלהלן.

ס: אכילת בכור ומעשר בירושלים בזמן הזה - לרבי ישמעאל אין לאכול מעשר שני בירושלים בלא פדיון בזמן הזה אף דס"ל שקדושת הארץ לא בטלה וחייבים מן התורה להפריש תרומות ומעשרות, דכתיב "והבאתם שמה וכו' מעשרותיכם וכו' ובכורות בקרכם" מה בכור אינו אלא לפני הבית אף מעשר אינו אלא לפני הבית. ובבכור עצמו סובר רבי ישמעאל דקדושה ראשונה של בית קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא בשונה מקדושת הארץ שלא בטלה, (דלמ"ד שקידשה לעתיד לבוא מקריבים אע"פ שאין בית), והיכא שנזרק דמו קודם חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים אין לאכול את הבשר, דהוקש בשרו לדמו דכתיב "את דמו תזרוק וכו' ובשרם יהיה לך". ואף שבקדשים דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש, מעשר דגן חולין הוא, ולמ"ד דאזלינן בתר מלמד,

דם ובשר הם דבר אחד. ואין ללמוד מעשר מבכור בבמה מצינו, דמה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ולכן הוא צריך בית ומזבח, ואין לומר ביכורים יוכיחו שאין טעונים מתן דמים והם צריכים בית דכתיב "לפני מזבח", דמה לביכורים שכן טעונים הנחה לפני המזבח, ולכן הם טעונים בית. ואין ללמוד מצד השוה, דמה לאלו שכן יש בהם צד מזבח זה למתן דמים וזה להנחה.

והנה איתא בברייתא שבשעת סילוק מסעות במדבר כשהיו מורידים את המשכן ומסלקים את המזבחות, היו הקדשים נפסלים, וזבים ומצורעים משתלחים חוץ למחיצה דאכתי אהל מועד הוא. ובברייתא אחרת איתא שבשתי מקומות קדשים נאכלים כשהמשכן במקומו ובכל מקום כשנוסעים. ויש סתירה בין הברייתות. ורבי ירמיה רוצה להוכיח מכאן שקדשי קדשים נפסלים וקדשים קלים נאכלים, ודלא כאב"י דס"ל שגם קדשים קלים נפסלים.

ס"א. ורבינא מבאר ששתי הברייתות מדברות בקדשים קלים, אלא שהברייתא הראשונה כרבי ישמעאל והברייתא השניה כחכמים. או ששתי הברייתות מדברות בקדשי קדשים, ו'בשני מקומות' היינו קודם שיעמידו הלויים את המשכן -לאו דווקא, שהרי בתחילה חנו בני גרשון ובני מררי נושאי המשכן והקימו אותו, ואח"כ חנו בני קהת נושאי המזבחות (והארון וכלי השרת), ובנסיעתם היו מורידים תחילה את המשכן ונסעו בני גרשון ובני מררי אחרי דגל אחד, ובני קהת נשאו אחרי שני דגלים, כדי שבני גרשון יחנו תחילה ויקימו את המשכן לפני בוא בני קהת, (ואם שינו את הסדר, לל"ק ברש"י כל הקרבנות שנשחטו אז פסולים, ולל"ב ברש"י דווקא שלמים פסולים דכתיב בהו "ושחטו פתח אהל מועד", אבל שאר הקרבנות כשרים), ולאחר שיפרקו הלויים את המשכן -הקלעים והחצר, ועדיין המזבח קיים, וקמ"ל שלא נפסל ביוצא, דכתיב "ונסע אהל מועד" שאע"פ שנסע אהל מועד הוא.

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה) / ועמוד היומי

- בנקודות ההפצה
- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תג"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

מבחגי 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי / משנה ברורה / הפץ חיים / ואהבת חסד גיתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, 8 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת יפה נוף'.

חדש ב'תמצית'

קורס חדשני ומקצועי

הדרך ללמוד - להגות - ולזכור

מחזור חדש ומורחב של 12 שיעורים, בירושלים בני ברק ומודיעין עילית, החל מתחילת חודש טבת. להרשמה ולפרטים- 055-400-7977

קו עדכונים ושיעורים

בקו תוכלו לשמוע: מידע כללי, עדכונים, רשימת נקודות ההפצה, שיעורים.

02-3131-465